

Camilla Collett

Brev til Jonas Lie

Utgitt ved Mette Refslund Witting

NB kilder 2:3
Nasjonalbiblioteket/bokselskap.no
Oslo 2016

Camilla Collett: *Brev til Jonas Lie*

Utgitt ved Mette Refslund Witting

NB kilder 2:3

Nasjonalbiblioteket/bokselskap.no, Oslo 2016

ISBN: 978-82-7965-303-5 (digital, bokselskap.no), 978-82-7965-304-2 (epub), 978-82-7965-305-9 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Sist oppdatert: 22.01.2021

Innledning

De tidligste bevarte brev mellom Camilla Collett og Jonas Lie er fra 1863, og de siste er gratulasjonsbrev de sendte hverandre i 1893 da Jonas Lie fylte 60 og Camilla Collett 80 år. Det vil si at brevvekslingen strekker seg over 30 år, men nesten alle brevene er fra to perioder: 1863–64 og 1883–86. I den første perioden korresponderte de om utgivelse av Colletts reisebrev i *Illustreret Nyhedsblad*, som Jonas Lie på den tiden var eier av, mens Paul Botten-Hansen var redaktør. De forhandler om korrektur, utgivelsesdatoer og honorar, men det skinner også igjennom en gjensidig personlig respekt mellom den litterært interesserte Lie, som arbeidet som sakfører på Kongsvinger, og forfatterinnen som reiste rundt i Europa på stramt budsjett. Korrespondansen 20 år senere er av en annen karakter. Da er Jonas Lie også blitt en etablert forfatter, og sammen med sin kone Thomasine bor han i Paris. De kommenterer hverandres utgivelser, utveksler bøker og diskuterer forholdene for kunstnere. Den eldre Collett er tydeligvis glad for støtten hun finner hos både Jonas og Thomasine Lie, og takker for samvær.

I dag kjenner vi til 17 brev fra Collett til Lie, men bare seks brev den andre veien.¹¹ Det betyr ikke at Collett skrev til Lie uten å få svar, for ofte begynner hun sine brev med å takke for brev fra ham. Grunnen til forskjellen i antall brev dem imellom er derimot at Collett ikke har tatt vare på Lies brev like systematisk som han har tatt vare på hennes. Det er en tendens som også ses i brevvekslingen hennes med Henrik og Susanna Ibsen, med Bjørnstjerne Bjørnson og med Amalie Skram. Årsaken er trolig at hun ikke hadde noe fast oppholdssted de siste 30 årene av sitt liv, og derfor var det vanskelig for henne å ta vare på annet enn det mest nødvendige for et liv på stadig reisefot.

De fleste brev fra Collett til Lie finnes i Brevs. 119 som er brevsamlingen etter Jonas Lie. Nasjonalbiblioteket (dengang Universitetsbiblioteket) kjøpte samlingen av sønnen Erik Lie i 1935. Ett av de bevarte brevene fra Collett til Lie – nemlig konsept til brev fra sommeren 1871 – befinner seg i Brevs. 5. Denne samlingen inneholder Camilla Colletts brev til familiemedlemmer, samt de mange konsepter til brev hun sendte til andre. Brevs. 5 ble gitt testamentarisk til Nasjonalbiblioteket av Colletts sønn, Alf Collett, da han døde i 1919.

Fem av de 17 brevene har ikke tidligere vært publisert. Det gjelder konseptet, samt disse fire brevene: [november 1883], [mars 1884], 7. april [1884] og 14. april [1884]. Det er alle innholdsrike brev som gir interessante opplysninger om Collett som kvinnelig norsk forfatter og hennes oppfattelse av denne rollen. De resterende 12 brevene ble publisert i 1913 i tidsskriftet *Norske Intelligenssedler* i en artikkelserie under tittelen «Utdrag av breve fra kjendte kvinder og mænd til Jonas Lie». Første artikkel i serien stod i *Norske Intelligenssedler* 6. mai 1913 og var et dikt av Ole Arvesen til Jonas Lies bryllup i 1860. Brevene fra Camilla Collett ble trykt over syv numre i perioden 31. mai til 24. juni 1913. Av andre brevskrivere i serien kan nevnes Victoria Benedictson, Alexander Kielland og Amalie Skram.¹² Men en utgivelse i et tidsskrift eller en avis kan lett bli glemmt, og således også med disse trykkene fra 1913. Bare ni år senere ble fire av de samme brevene publisert i tidsskriftet *Hjemmenes Vel* (nr. 20, 18. mai 1922), og i en introduserende tekst står det: «Nogen breve til Jonas Lie, som hittil ikke har vært offentliggjort ...» Men de var altså allerede

blitt trykt tidligere i *Norske Intelligenssedler*.

Om utgivelsen

I denne utgivelsen publiseres alle 17 brev. Tekstgrunnlaget er de originale brevene som befinner seg i Nasjonalbiblioteket. De fleste av dem, nemlig alle dem som nå ligger i Jonas Lies brevsamling, er brev som faktisk er blitt sendt, mens ett enkelt – [sommeren 1871] – bare er bevart som konsept. Vi vet ikke om det noensinne ble renskrevet og sendt. Konseptet mangler nå siste blad, men det var komplett da Leiv og Inger Amundsen foretok avskrift av dette og mange andre Collett-brev sannsynligvis med tanke på å fortsette Leiv Amundsens firebindsutgave *Camilla Collett og Peter Jonas Collett: Dagbøker og brev* (1926–33). Amundsens avskrifter befinner seg på Nasjonalbiblioteket (Ms.4° 3496). Siden siste del av originalen er tapt, er denne delen transkribert etter Amundsens avskrift. En lignende situasjon er det med to hele brev som må ha eksistert i 1913, da utvalgte brev til Jonas Lie ble publisert i *Norske Intelligenssedler*. Det gjelder brevene datert [januar 1884] og 6. november 1893. Originalene til de to brevene er tapt, så trykkene fra 1913 er de eneste kildene vi har i dag, og de blir derfor brukt som tekstgrunnlag.

Brevene utgis kronologisk, men da Collett ikke alltid daterte sine brev (på noen brev bare dato men ikke årstall) er det i flere tilfeller ikke så enkelt å avgjøre hvor et brev hører til i kronologien. På noen av de udaterte brevene er det senere påført forslag til datering eller årstall, men disse forslagene stemmer ikke alltid. Jeg har derfor forsøkt ut fra innhold å bestemme når de mangelfullt daterte brevene er skrevet, og begrunnelsen finnes i noten ved begynnelsen av det enkelte brev.

Transkripsjonen av Camilla Colletts brev har gitt en del utfordringer fordi hennes håndskrift er vanskelig å lese. Hun bruker stort sett gotiske bokstaver, men også noen latinske forekommer. Dessuten er hun ikke konsekvent i utformingen av de enkelte bokstavene, og det gjør skriften ganske krevende å tyde. Likevel er målet med denne utgivelsen å etablere en pålitelig og bokstavtro tekst. Det har vært nødvendig å vise hvor i teksten noe er føyd til eller strøket, for hvis bare det endelige resultatet etter rettelsene var blitt vist, ville det flere steder ikke gi en sammenhengende tekst. For de brev som tidligere har vært trykt eller avskrevet er disse tekstene brukt som støtte ved tyding av vanskelige tekststeder. Prinsippene for utgivelsen av brevene er beskrevet nøyere i [«Prinsipper for utvalg og transkripsjon»](#).

Når det gjelder de to brevene som bare kjennes som trykk i *Norske Intelligenssedler* fra 1913 og den siste delen av konseptet som nå er tapt, men var tilstede da Leiv og Inger Amundsen transkriberte det, følger transkripsjonene samme prinsipper som for originalbrevene. Tekstene gjengis tegn for tegn som de fremstår. Vi kan ikke vite om de forrige utgiverne har gjengitt originalbrevene bokstavtro eller om de har gjort endringer, så vi velger å følge de eneste kildene vi kjenner til: trykkene. I *Norske Intelligenssedler* er det for eksempel konsekvent brukt 'aa' for 'å', og det er fristende å endre til 'å' i vår utgivelse av de to brevene fra henholdsvis 1884 og 1893, fordi Collett fra midten av 1870-årene skiftet fra 'aa' til 'å' (Steen 1954, s. 51). Men vi vet ikke om det var gjennomført i akkurat disse brevene, så vi følger trykkene. Et par steder er det sneket seg inn helt tydelige skrivefeil i trykkene (f.eks. av for af). Slike feil rettes, og det er

lagt til note med opplysning om rettelsen. I Amundsens maskinskrevne avskrift er det foretatt noen rettelser med blyant. Det er sannsynligvis forbedringer av avskriften som er føyd til i en korrekturrunde. Bare den endelige lesningen (altså teksten som den fremstår etter rettelsene) er transkribert. En annen utfordring med å bruke avskriften som tekstgrunnlag er at det finnes to fotnoter skrevet med blyant. Det er uvisst om de er skrevet av Collett selv i det originale brevet eller om det er opplysninger Amundsen eller litteraturforsker Ellisiv Steen har lagt til.¹³ Og hvis det var Collett selv som hadde skrevet dem, var det da gjort samtidig med konseptets utforming eller på et senere tidspunkt? I utgivelsen her blir disse fotnotene lagt inn som noter i teksten, og opphav til den enkelte fotnoten er diskutert.

Siden brevene er skrevet for over 100 år siden, brukes det ord og uttrykk som er fremmede i dag, og brevene omhandler personer, verk og saksforhold som det ikke alltid er lett å identifisere. Når det gjelder personer, er de så langt det har vært mulig identifisert med fødsels- og dødsår. Ved personer som ikke er funnet i nordiske biografiske leksika eller ved hjelp av internettsøk er det opplyst at personen er uidentifisert. Litterære verk er kommentert i de tilfeller det synes viktig for lesningen av brevet. Antologier, tidsskrifter og aviser som Collett omtaler er forsøkt identifisert, både fordi disse opplysningene ofte er viktige argumenter i datering av de mangelfullt daterte brevene, men også fordi det har vist seg at brevene gir oss bibliografiske opplysninger om Colletts forfatterskap som ikke er fullt dokumentert tidligere. Språklige kommentarer er bare i liten grad lagt inn. Saksforhold er ikke kommentert.

Transkripsjon og korrekturlesing er utført av Nina Korbu, Tone Modalsli og Mette Refslund Witting. Sistnevnte har også stått for det filologiske arbeidet med utgivelsen. Marius Wulfsberg har hjulpet med å identifisere de mange omtalte utgivelser i tidsskrifter og antologier.

Prinsipper for utvalg og transkripsjon

1. I utgangspunktet er det utelukkende brev som befinner seg i Nasjonalbiblioteket som tas med i denne publiseringen, og hvis det finnes både konsept og avsendt brev tas bare det avsendte med. Konsepter tas med hvis et tilsvarende avsendt brev ikke er kjent i Nasjonalbiblioteket eller i andre større nordiske institusjoner.

2. Brev vi bare kjenner til i trykk, avskrift eller kopi og som ikke er registrert som originalbrev i Nasjonalbiblioteket eller i andre større nordiske institusjoner tas med i denne publiseringen.

3. Brevene utgis kronologisk. De udaterte eller mangelfullt daterte brevene er forsøkt datert ut fra innholdet, og begrunnelser er beskrevet i note.

4. Generelle opplysninger om brevet gjengis i en note ved begynnelsen av hvert enkelt brev. Det gjelder for eksempel referanse til tidligere publisering av brevet, diskusjon av dateringen hvis denne er mangelfull eller feilaktig, opplysninger om avsendersituasjonen og påskrifter med annen hånd eller foretatt på et senere tidspunkt av Collett selv.

5. Transkripsjonen er nøyaktig og bokstavrett, det vil si at Camilla Colletts rettskrivning er beholdt. Skrivefeil er ikke rettet, men hvis de er forstyrrende for lesningen, er forslag til rettelse lagt til i note.

6. For de deler av utgivelsen som er basert på senere avskrift fordi originalen er tapt, er transkripsjonen også nøyaktig og bokstavrett, men det som er oppfattet som opplagte avskriverfeil er rettet. Slike rettelser er beskrevet i note.

7. Opplagt manglende bokstaver, ord eller tegn er satt til i skarpe klammer [].

8. Håndskriften er til tider slurvete og vanskelig å lese, men transkripsjonen tar som utgangspunkt at teksten gir mening, og slurvete bokstaver og ord er derfor transkribert velvillig ut fra sammenhengen. Det har i noen tilfeller vært nødvendig å markere usikker lesning med spisse klammer < >, og helt uleselig tekst markeres slik: <...>. Ved tap av tekst på grunn av skade i papiret settes det i tillegg inn en note.

9. I noen tilfeller er det vanskelig å avgjøre om en bokstav er stor eller liten. Det gjelder spesielt d/D, b/B og k/K. Her velges den form som følger normen.

10. Camilla Collett brukte samme tegn for gotisk C og K. Vi transkriberer tegnet som K i de fleste tilfeller, men er vi i tvil, bruker vi den formen som er vanlig i hennes trykte verker, ev. i andre samtidige kilder. Blir et ord/navn skrevet både med C og K i samtiden, velger vi K.

11. Tekst som er strøket, er markert med gjennomstrekning.

12. Tilføyd tekst gjengis som hevet over linjen.

13. Når tekst er rettet ved at noe er skrevet oppå noe annet, slik at opprinnelig tekst er dekket, transkriberes den sist skrevne teksten, mens den opprinnelige gjengis i note.

14. Tekst som er understreket gjengis med kursiv, og det skjelnes ikke mellom typografisk og retorisk utheving. Tekst skrevet med latinske bokstaver markeres ikke.

15. Anførselstegn som står innenfor anførselstegn gjengis diplomatarisk og standardiseres ikke som i moderne norsk til enkle anførselstegn.

16. Manglende diakritisk tegn over å og ø rettes stilltiende, med mindre ordet gir mening også med henholdsvis a og o. Da settes det inn en note. Manglende diakritiske tegn ved andre bokstaver markeres ikke.

Kilder

Brevs. 119:

[26. desember 1863](#)

[1. februar 1864](#)

[20. februar 1864](#)

[\[1. juni 1864\]](#)

[18. juli 1883](#)

[\[November 1883\]](#)

[20. januar \[1884\]](#)

[\[Mars 1884\]](#)

[7. april \[1884\]](#)

[14. april \[1884\]](#)

[2. juni 1884](#)

[8. mars 1885](#)

[3. april \[1886\]](#)

[\[26. april 1886\]](#)

Brevs. 5:

[\[Sommeren 1871\] første del](#)

Ms.4° 3496:F:

[\[Sommeren 1871\] siste del](#)

Norske Intelligensedler 1913:

[\[Januar 1884\]](#)

[6. november 1893](#)

Paris den 20. Dec. 1864.

Jn^r Jonas Lie!

UNIVERSITÄT
ZÜRICH
119

Da vil haabe sig gøre medtaget at have
afgivet jeres ordret og beqvæmlig af indkomne M.
Kongens nye det vil med Luffe at affaa sine Bøger fra
Ejendomsretten til nogle Sted, da viindees mine gamle,
Bøger. Men første sig den sig - sig kan sig gamle sig den
Bøgerne; og hvis af sine Bøger. Men omvendt sig
for mig og sig gamle sig den. Men sig gamle sig den
gode sig gamle sig den - en gammel sig den, som sig gamle sig den
alt sig gamle sig den. Sig vil sig gamle sig den sig den,
sig gamle sig gamle sig den sig den vil sig gamle sig den.
Men sig gamle sig den sig den sig den sig gamle sig den
Bøgerne af gamle sig den sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig den sig den sig den sig gamle sig den
man sig gamle sig den sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den
sig gamle sig gamle sig den sig den sig gamle sig den

Brevs. 119, fra Camilla Collett til Jonas Lie, 20/2 1864, s. 1

26. desember 1863

Brevs. 119

[k1](#)

Berlin den 26^{de} Dec 1863.

S: T:[k2](#)Hr Sagfører Lie!

Først en Tak for Deres Brev^{k3} og de meget hædrende Tanker om mine Arbeider, De deri udtaler. At jeg ikke har ladet de sendte Korrespondencer^{k4} afgaae directe til Dem, vil De ikke have misforstaaet; det skeede kun for at faa Artiklerne tidsnok i Bladet, da jeg antog det var Deres, ligesom det var mit Ønske, at de fulgte efter hverandre. Med denne sidste Sendelse har det jo god Tid, derfor kan den gjerne gjøre Touren om Kongsvgr. De erholder her Slutningen af Korrespondencerne – efter min Inddeling – 6 i Tallet.^{k5} Vel antydes der en Fortsættelse, men for Øieblikket, da jeg netop staar i Begreb med at afreise til Paris, kan jeg intet love. At De har fundet Behag i den første lille Skizze, glæder mig meget, jeg haaber derfor godt ~~uagtet~~^{for} de Næste ogsaa, uagtet de ere i en ganske anden Genre – hvori jeg ~~rigtignok~~ finder mig mindre hjemme. Feuilletonen er slet ikke mit rette Feldt. Denne lette Flagren henover ^[2] det Forskjelligste, der betegner dens Art, er et eget Talent, som jeg slet ikke har. Jeg arbeider *tungt* og *dybtgaaende*, jeg bestræber mig for – om jeg tør sige det – at lægge saa meget Sjæl og Indhold som muligt i den *knappeste, strengeste* Form.

Af disse Grunde har jeg fundet det lidet lønnende at skrive for ^{Dagblade}. Saalænge jeg har Børn at sørge for, er jeg jo desværre nødt til at tage ogsaa den praktiske Side af Sagen i Betænkning. Paa den anden Side vilde maaske min Kontrahent^{k6} finde det ligesaalidt lønnende, at beregne mit Honorar anderledes end Andres, saa jeg frygter for at vi ~~vilde være~~ gjensidig ikke ^{vilde} være tjent med hinanden.

Dette skal dog ingenlunde sige at jeg gjør ~~dette~~^{en saadan Beregning} til en Betingelse. Jeg overlader ganske til, Dem at vurdere de Dem tilsendte Korrespondencer. Deres Ønske at jeg skal bestemme Honoraret, kan jeg ikke gaa ind paa. Til min Søn^{k7} har jeg skrevet, at de ham tilsendte 30 Spd. bero hos ham, indtil han hører fra Dem. En videre Indstævning af denne Sag for mit <For>um, er nu ganske overflødig, thi jeg stoler her ubetinget paa Deres Billighedsfølelse og gode Skjøn. Et Par Ord, kun, til min Søn, Stud.jur. Alf Collett, boende N^o 12 Universitetsgade, og han sender strax Overskuddet af den omtalte Sum tilbage. Hovedsagen er og bliver dog at *Publicum* bliver tilfreds.

Den Inddeling jeg har givet Artiklerne, ønskede ^[3] jeg naturligvis bibeholdt, saavidt som muligt. Ialfald maa jeg paa det bestemteste udbede mig, at de tvende Sidste, N^o 5 & 6, blive adskilte, saa at de ikke komme til at staa i et Blad, hvilket vilde skade Indtrykket betydeligt. De Hr Lie, vil med Deres æsthetiske Skjøn strax føle hvorfor.

Deres Cousins^{k8} leve vel og bede mig udtrykkelig at hilse Dem og Deres Kone,^{k9} hvis Geburtsdag de

have erindret idag. Et underligt Træf har ført os sammen her paa dette fremmede Sted, medens vi i Hjemmet næsten ikke have vidst af hverandre. Jeg skal visselig ikke glemme dette Møde. De have begge været mig til *saare megen Trøst og Hygge*, under et ingenlunde behageligt Ophold her i Berlin, der dog nu, om Gud vil, ender om et Par Dage. Af Frøk. Ida hørte jeg, at Bjørnstjerne Bjørnson,^{k10} gjæster Dem i Julen. Vil De sige Bjørnstj. et Par Ord fra mig? At et lidet Manifest, skrevet under det Indtryk som «Sigurd Slembe»^{k11} gjorde paa mig, blev sendt ud i Verden, for at det skulde naae ham, men det naaede ham ikke, hvilket jeg for min egen Skyld har beklaget. Det er altid en trykkende Følelse at staa i et falsk Lys for Nogen. ^[4] Dette vil blot sige, at det er en *Vildfarelse*, naar Bjørnson^{n4a} tror, at jeg ikke vurderer ham, og vurderer ham høit.

Som ovenfor berørt, slutter denne Række med Korresspndr. med indlagte Nummer. Hvorvidt jeg senere – forudsat at Hr Lie fremdeles skulde ønske det – kunde meddele Noget, afhænger af Omstændigheder som det ikke staa i min Magt selv at styre^{beregne}. Havde Nogen sagt mig, at jeg skulde skrive Korresspondencer fra Udlandet, vilde jeg holdt det for umuligt, saa fremmet har denne Tanke altid været mig. Man skal Intet forsværge.

Maatte de kun optages godt, saa at baade Bladet og Forfatteren havde Ære deraf! med dette Ønske, som jeg veed De istemmer, anbefaler jeg mig som

Deres meget forbundne

Camilla Collett.

1. februar 1864

Brevs. 119

[k12](#)

Paris, den 1^{ste} Februar 1864.

Hr. Sagfører Lie!

Deres tvende ærede Breve, [k13](#) ere komne mig rigtig i Hænde, uagtet alle de Krogveie de have havt at passere. Hvad det første angaar, der indeholder en Undskyldning for den forandrede Titel, da havde det neppe behøvet at gaa den lange ^{Vei} for den Sags Skyld. Den lille Tillem্পning var meget beføiet, og jeg var glad i at B. Hansen [k14](#) havde havt den <...> Omtanke jeg selv burde havt. Derfor miskjender jeg ikke den Samvittighedsfuldhed hvori Deres Undskyldning har sin Grund. Et Manuscript bør være *urørligt*, ja helligt som en Døendes sidste Villie. Utilladeligt har jeg derfor fundet nogle Forandringer i 1ste Feuilleton, [k15](#) den Eneste jeg har seet. ~~der neppe~~ Naar jeg lader Sildekongen sige: Sjøen, Javndøgn Skibsnød, etc. saa taber Skizzen uendelig meget i Kolorit naar det rettes til: Skibbrud, Søen, Jevndøgn. Jeg har allerede i et Par Ord til Red. frabadet mig den Slags Stilerrettelser for Fremtiden, saa jeg tror det er overflødig at nævne det mere. ^[2] Hvis De endnu skulde have mit Brev, [k16](#) vil De deraf see, at at jeg ikke udtrykkelig har forlangt hin Sum som De har været saa god at sende min Søn, [k17](#) men at jeg henstiller det til Deres eget Skjøn. Efter hvad jeg hører af Fru Colban, [k18](#) har hun af Morgenbladet for sine Feuilletoner havt fra 5 indtil 20 Spd, hvilken sidste Sum hun fik for hver af sine Londonnerskizzer. Jeg kan derfor uden Ubeskedenhed modtage det sendte, jeg er fornøiet dermed og takker Dem til.

Ja dette Kjøbmandsmæssige, er det sørgelige ved Tingen! ^[4] men det er nu engang Verdens Løb og kan ikke ændres. Hos os, hvor Forholdene ere saa ynkelige, føles det det ofte som en Nedværdigelse. Mangengang naar jeg har skrevet noget ud af min dybeste Sjel, og skal tage disse lumpne Penge derfor, er det som om jeg lod mig mit Hjerteblood betale. I andre Lande bytter en Forfatter disse Offre af sin Sjel, sit dybeste Selv, med noget tilsvarende Stort: En Skjebne, en Fremtid – *en Formue* med andre Ord, der løfter ham aldeles op over det blotte Materielle i Livet og byder ham Vederlag^{et} i Alt for Aanden Skjønt og Herligt.

Hin Skizze fra Charlottenburg, [k19](#) som Ida Lie [k20](#) ^[3] har omtalt til Dem, kan jeg desværre ikke afsee. Den afviger i sit hele Anlæg og Stemning ganske fra Feuilletonens Art. Den har mindst ^{af} en Beskrivelse. Stedet og hin dunkle Høstaften, Deres Cousiner og jeg tilbragte derude er kun underlagt som en Grund ~~til~~ for et Digt, et Drømmebillede, hentet fra mit Barndomshjem. Det har en alt for privat og inderlig Karakter til at finde sin Plads andetsteds end i en Bog. Dertil er den svulmet op til et lille Ark, der neppe kunde gives i en Portion, og deles maatte den paa ingen Maade. Jeg kunde ikke beregne den anderledes, end jeg kan faa den honoreret i en Bog og saa ubeskedent kan jeg ikke være at ^{tilbyde} noget Blad den, til denne Pris. Jeg maa fortælle Dem at jeg gjelder for et rent Uhyre mellem vore Forlæggere og Forfattere hjemme, der

jeg har drevet ^{det} op til at faa 20 Spd Arket for mine Bøger – omtrent det samme som H. C. Andersen^{k21} engang fik for sin Improvisator.^{k22} Nu har han maaskee det Tredobbelte for sine Arbeider. Han nævnte Hovedsummen, nogle hundrede Daler til Dickens,^{k23} der spurgte ham derom. «Ja for *Arket* mener De»? udbrod denne; og det viste sig at D. havde omt. denne Sum for sine Ark. – Ja det er Engelske Forhold; Gud hjelpe os for de Norske!

Jeg har endnu ikke hørt et Ord om hvorledes ^[4] mine Feuille[to]ner ^{k24} ere modtagne hjemme, fra min Søn har jeg ikke paa en Maaned hørt noget. Og dog vilde jeg usigelig gjerne vide noget om deres Skjebne. At De H^r Lie, finder Behag i dem, glæder mig særdeles, og jeg tør deraf spaae at de have fundet Anklang, idetmindste hos det mere literairt Dannede, hos dem, der have en Idee om hvad det er *at skrive* og hvad *Kunst* er. At der er meget deri som støder Borner^hheder er jeg belavet paa. Saare gjerne vilde jeg have Nummrene hvori de staa. Skulde der ikke tilfældigvis reise nogen til Paris der kunde tage dem med?

Hvad De skriver om Deres Cousins, ^{k25} understryger jeg aldeles. Erikka er en sød, stille ~~ung~~ ^{←...→} Sjel, Pige der blot lever i sin Kunst og derfor kjender lidet til Livet udenfor hende, men ogsaa dette maa skee, skal denne, ^{Kunsten} vinde den rette Impuls. Ganske anderledes orienteret er Ida, hun er en ualmindelig ferm, resolut og praktisk Natur, og hvad der sjelden pleier at forenes dermed, hun har Sands for det Ideale og ofte et overraskende fint Blik og Skjøn i denne Retning. Da de have skildret mig *Dem* som et Mønster, et Særsyn blandt alle Svogre, saa antager jeg, at denne min Dom om Deres¹⁵ C. ikke er Dem ukjer, den er i alfald ganske oprigtig. Jeg beklager at de leve i lidet elskværdige Omgivelser, thi det Pütterske Huus, er et som man blot taaler af den bittreste Nødvendighed. –

Deres meget forbundne

Camilla Collett.

Jeg takker Dem endnu engang Hr Lie for Deres opmuntrende Ytringer om det Tilsendte, og mine Arbeider overhovedet – Jeg er ikke forvent. Min Bog fra ifjor «i de lange Nætter»,^{k26} fremkaldte først et Angreb ligefrem paa min Karakter og Sanddruhed i Nyhedsbladet,^{k27} dernest et Bjef i Vikingen^{k28} og endelig efter *næsten 3 Maaneder* et velvilligt Gny i Morgenbladet.^{k29} (Monrad)^{k30}

20. februar 1864

Brevs. 119

[k31](#)

Paris den 20^{de} Februar 1864.

Hr Sagfører Lie!

De vil haaber jeg have modtaget et Brev^{k32} afsendt herfra omtrent ved Begyndelsen af indeværende M. Dengang var det ikke mit Ønske at afstaa min Skizze fra Charlottenburg^{k33} til noget Blad, De erindrer mine Grunde, derfor. Nu sender jeg den dog – jeg kan jo gjerne sige Dem Sandheden: og kun af pur Nød. Flere Smaaremitter jeg har regnet paa hjemmefra, svigter. Flere der skylde mig Penge gjøre ikke sin Pligt – en gammel Historie, som De vist kjender Alt for godt selv. Jeg vil intet bestemt fordre for den, jeg føler mig forvisset om at De vil vurdere den ret. Naar De har læst den, vil De see, at den ikke gaar ind under Kategorien af almindelige Korrespondencer; den er intet Hastværksarbeide. Her i Paris har jeg ikke skrevet en Tøddel, men bare omskrevet og filet paa den – ligesom De ogsaa vil forstaa hvorfor jeg nødvendig vilde stille den ud – *spilde den* i et Blad. Er jeg altsaa med Hensyn til denne, nødsaget til betydelig at gaa udenfor Priserne, saa vil dette dog ikke blive Tilfældet med nogen senere Korrespondence, forsaavidt som jeg skulde finde Anledning til at g^{←→} skrive ^[2] nogen saadan for Nyhedsbladet. Men en Betingelse maa jeg faststille. ~~Skizzen~~ Den lille Novellette *maa aldeles ikke deles*. Kan den ikke finde Plads hel, som den er, saa kan jeg ikke tilstæde at den trykkes i Nyhedsbladet. Men den maatte kunne sammentrænges i et Blad. Kan dette ikke skee, eller De i det Hele ikke vil have den, saa vil jeg bede Dem være saa god at slaa en Konvolut om den og forsegle den, og deponere den hos ^{Bureauchef} Brynie^{k34} – helst *egenhændig* ^{hvis} naar engang Anledning gives. Beholder De den paa de Betingelser jeg engang har opgivet, maa jeg bede Dem sende Honoraret til nævnte min Værg, Brynie, og saa *hurtig som De* paa nogen Maade kan, at han kan løse omsætte disse Penge med nogleⁿ⁶ Andre,ⁿ⁷ hvorpaa han løser Kreditiv. Under alle Omstændigheder hører ^{jeg} vel fra Dem. Min Adresse er: Rue ^{du} Colysée 7. Jeg er meget spændt paa at høre Deres Dom Hr Lie, om dette mit lille Arbeide – jeg føler selv at det er af den Sort, der kan blive meget ^[3] forskjellig bedømt, og af en stor Del aldeles ikke forstaaet. Med venligst Hilsen forbliver jeg

Deres meget forbundne

Camilla Collett.

Leverer De Brynie Manuscriptet, vil jeg bede Dem af ham at forlange Portoent godtgjort. Beholder De det, var ønskeligt at den gik gennem 3 Korrekturer, som Skik er med Bøger der trykkes.

[1. juni 1864]

Brevs. 119

[k35](#)

Hr Sagfører Lie!

Jeg har herved den Fornøielse at sende Dem en to Korrespondencer^{k36} til Deres Blad.^{k37} De betinge som De vil see, en Fortsættelse der, haaber jeg, skal komme betids nok til at holde Rækken. Priserne ere de som De engang har bevilget mig; det var kun den lille Novellette^{k38} som herfra gjorde en Undtagelse, da den efter mine Tanker kun hørte hjemme i en Bog. Jeg føler selv at min Fordring her kan have synes overdreven – jeg henstillede jo ogsaa kun til Dem om De vilde have den. Kunde jeg blot arbeide saa raskt for Ex. som Fru Colban,^{k39} var det ingen Sag. Hun skriver En hver Uge.

En Bøn har jeg til Dem; hvis det ikke ^[2] generer Dem vil De da være saa god *strax* at tilstille min Søn Stud. jus Alf Collett,^{k40} *Bureauchef Colletts Gaard Homansby*, Honoraret, og tillige være uleiligt med i et Par Ord at sige ham, at det er fra hans Moder \leftrightarrow et lidet Bidrag til hans paatænkte Sommertour? Stakkels Gut, han arbeider 6–8 Timer hos Holst,^{k41} og kan saa inderlig vel trænge til at komme lidt udenfor Byen.

Dette sendes 1ste Juni herfra, vil altsaa forhaabentlig kunne ~~begy~~^{begyn} komme ind næstkommende 12 Juni. De næste Korresp[ondenc]er, ville sandsynligv[is]ⁿ⁸ naa Dem fra Helsingør hvorhen jeg agter at ligge ved Bad.

Med Glæde har jeg læst hvad Morgenbladet^{k42} refererer ~~ædæf~~^{ud} af Berlinske Opsatser angaaende Ida^{k43} og Erikka.^{k44} Det maa ansees for Stødet til en sikker og lys Fremtid. En saa almindelig og *ualmindelig* Roes hører til de sjeld[n]e Held, der bliver meget faa Kunstnere tildel; her er den vel fortjent. Vil De hilse Ida mange Gange fra mig. Mit sidste lille Brev herfra, vilde det glædet mig meget at faa Svar paa. Posten gaar i Dag, derfor Undskyldning, for disse vist meget utydelige Linier.

Deres meget forbu[ndne]ⁿ⁹

Camilla Coll[ett]ⁿ¹⁰

[Sommeren 1871]

Brevs. 5

[k45](#)

En Samtale af den Art jeg havde med Dem, har den Mangel, at det er en Samtale, der let flyder ud[.] Den samler sig ikke om Hovedpunkterne. Man har kort Tid, meget skal siges og blive forstaaet, med^{ens} de vigtigste Præliminærier til saadan Forstaaelse tildels mangle.

Jeg er vis paa at der er Noget som ikke staar rigtig klart for Dem, og som maa være ganske klart, skal De, som De venlig har foreslaet, vise mig en Tjeneste. Forsaavidt som denne gaar ud paa, leilighedsvis at vække den bedre Erkjendelse der engang blev mig tildelt, om ikke [\[2\]](#) just af Mængden, saa af de Bedste i den, og modarbejde den haanlige Overseen der er mødt mig i de senere Aar, og særlig under mit sidste Ophold i Danmark, da vil saadan Bestræbelse neppe føre til Noget. Den har sin Rod i Grunde der vare til før jeg blev født.

De vil desuden have ondt for at tro at jeg har gjort den Slags Erfaringer dernede, vil tilskrive den Ømfindtlighed og en for letvakt Indbildningskraft. Selv om jeg belagde dem med en Række Kjendsgjæringer med tilhørende Aktstykker, vilde De tvivle, og det er tilgiveligt at gjøre det. Mod denne Tvivl, der ~~der~~ bunder i en Illusion, hvoraf man mere eller mindre lider heroppe, er der kun et Raad: at grundig selv at gennemgaa et Kursus af Dansk Behandling. Men for at erfare denne med nogen ret Virkning dertil skal igjen en særegen Kvalifikation [\[3\]](#) som jeg tror De Hr Lie, kan trøste Dem til ikke at have: man [n11](#) maa høre til de *mistænkelige* det vil sige mistænkte Normænd. Dem mistror man ikke, De er brugbar, ja vigtig for dem. [n12](#) Ligesom Ibsen [k46](#) er det, Bjørnson [k47](#) er det, og vil vedblive at være det, naar han bare ikke gjør for hyppige «Islandsreiser». Man vil gjøre Alt for at vinde Dem, saa De vil kun lære den glimrende Side af Livet dernede at kjende. Men jeg gad se det i sin Nøgenhed, se det danske Brodersindskab hvordan det ser ud, naar man afklæder det den falske Nimbus som smaalige Lidenskaber og politiske Spekulationer sørger for at omgive det med. – Hvad siger jeg! – jeg har seet nok deraf!

Naar jeg altsaa berører de Erfaringer jeg har gjort, beder jeg forlods om muligt sikkert Leide mod misforstaaet Opfatning. Det er Skik og [\[4\]](#) Brug her hos os, som Overalt hvor den enestaaende Kvinde ~~der~~ blot har Pligter, ingen Krav tør have, at enhver nok saa berettiget Anke af den Art, bliver udlagt som *Anmasselse*, og det er saa nemt, strax at give Sigtelsen en Form af en Klage over ikke at være *tilstrækkelig* «feteret». Ak derom er der ikke Tale. Den fattige Mand der savner den nødvendige Klædning til at beskytte sig mod Kulden, klynker ikke over at han ikke har En der er *broderet*[.] Den maatte forresten gjerne være broderet, naar han kun fik En! «Nennt man die besten Nahmen, wird auch der Meine genannt» [k48](#) at dette ikke sker, derover vover man ikke at klage, men naar der tages Rub og Stub og «Jensen» [k49](#) og Aasen [k50](#) Per og Paal [n13](#) med, ved alle Anledninger hvor man lige som de Fleste kunde være benyttet, ^{<*} [n14](#) <i> alle Forfatterstatistikker og Anthologier hvor det kun kom an paa en tør Opregnen, er det dog noget paafaldende ganske [\[5\]](#) at udelades, og det er menneskeligt at føle det som en Degradation, en

beskjæmmende Udstøden af Rækken. M. Hammerich^{k51} skrev en saadan Anthologi^{k52} [(]skandinavisk) for nogle Aar siden. Jeg skulde ikke tale om det, hvis ikke Manden havde havt den besynderlige Smagløshed at sende mig et Exemplar af Bogen, med en venskabelig Tilegnelse foran. Jeg har siddet ved danske Middagsborde, hvor der har været norske Forfattere tilstæde, til hvis Ære der er talt blev^{en} talt og klinket fordi^{de} vare brugbare Normænd, og jeg havde den Fornøielse at dele Æren af – Landsmandsskabet. Døre, bag hvilken der har siddet Folk, der engang havde vist Professor Colletts Hustru gjestfri Opmærksomhed, lukkede sig for Forfatterinden, Enkefru Collett, født Wergeland. Det er mange Aar siden saadant hændte, det torde ikke hælde siden mere end en Gang. Den gamle Hauch^{k53} [6] havde besøgt os i vort Hus. Af Beskedenhed undlod jeg, da jeg var bleven Enke og Forfatterinde, at søge Adgang til hans, men sendte ham «Amtmandens Døttre» der netop var kommet ud. Nogen Tid efter traf jeg ham i Theatret. Han sad lige bag A. Munch,^{k54} min Sidemand, der til Overflod forestilte mig, med denne underholdt han sig livlig, men ikke et Ord henvendtes til mig. Jeg vilde ikke blive færdig, skulde jeg opregne alle Træk af den Slags Artighed, som de ikke «brugbare» Normænd kunne vente sig fra dansk Side. Man bliver jo lidt underlig tilmode under saadan Behandling. Man hyller sig i den graa Flaggermusdomino af en uvant og uforstaaet Ringeagt, i Førstningen modstræbende forfærdet, tilsidst finder man Behag^[7] ⁿ¹⁵ i den. Jeg har følt mig vel under mit sidste Ophold dernede, ingen Person at være, Ingen at søge, ikke at ændses. Det morede mig ordentlig, en Gang jeg tilfældigvis var kommet til at sidde nær Fru Heiberg^{k55} i Theatret, at være bleven Gjenstand for et Slags spørgende Interesse: «Hvem kan det dog være? Hvilket Trin i Skabningens Række indtager dette aldrende sortklædte Individ, der nyder den Ære, at underholdes af Fru Heiberg?ⁿ¹⁶ og en Fremmed. Det ser ordentlig ud som om de vare gode bekendte!» – Kun to Gange maatte jeg nødtvungent træde ud af mit Skjul, den ene, da jeg overvandt mig til at gaa hen til Hegel,^{k56} og spørge denne exemplariske Mand, paa den blideste, lempeligste Maade hvorfor han behandlede mig saa nedrigt, og dernæst, da jeg gjorde hine Forsøg paa at faa min stakkels lille Skizze^{k57} ind i et af Bladene. Den blev jo vist tilbage, ligesom «Fædrelandet» engang afviste min Versailleskizze, ligesom mit Sendebrev til Erik Bøech^{k58} blev afvist i «Illustreret Tidende», og jeg maatte bide i det sure Æble, at ty til H.P. Holsts^{k59} Tidsskrift.^{k60} Hvordan denne Mand behandlede mig, har jeg fortalt Dem. Han gjennemgik Manuskriptet, som man retter en nederste Klasses Stil, sætter *mit Navn* raskt væk paa, uden Tilladelse, og præsenterer mig i denne Skikkelse Correcturen. Men Kronen satte han paa Værket, da han efter saadan Medfart, sender mig 3 Exemplarer af Bogen indsvøbte i en trykt Regning.

Hvad jeg alene beder Dem om – da De saa venlig har tilbudt Dem, er, at De vil tale med Hegel. Jeg har intet forstaaeligt Svar erholdt, men Dem vil han ikke kunne undgaa, naar De spørger, hvorfor, naar han har et saa betydeligt Oplag af «Sidste Blade»^{k61} endnu liggende, han ikke gjør noget for atⁿ¹⁷ faa dette afsat? Hvorfor jeg er den Eneste af hans norske Forlagsbørn, som udelades naar alle de Andre annonceres i Bladene? Heroppe blev Bogen strax udsolgt. Det er en slem Omstændighed, at vi Forfatterinder ikke kunne leve af Luften, da der dog aandelig talt forlanges, at vi skulle leve af Ingenting, men kommer derved undertiden i den delikate Nødvendighed at skulle tale om Penge, og gjøre et Slags Ret gjeldende. – – – Men Intet kan saare mig mere end, medens man netop i dette Stykke viser den største Tilbageholdenhed, ovenikjøbet at faa Beskyldninger. Det var Tilfældet, under hine Forhandlinger, hvor jeg i et ulykkeligt Øieblik havde valgt en Mellemand.ⁿ¹⁸ Medens jeg stiltiende acqvieserer,^{k62} og ingen Betingelser selv kunde sætte, da her blot var Tale om Hegel vilde være saa modig at forlægge min Bog eller ei – han havde først vægret sig – tales der i nogle brutale Skrivelser jeg modtog fra Mellemanden, idelig om at jeg «maa være fornøiet med hvad der bydes», ja jeg sigtes omt. for Begjerlighed. Det var næsten mere end jeg kunde

udholde!

Men alting maa udholdes, og jeg siger at al Medfart man døier af Fremmede, kan lettere bæres, det er som om det ikke vedkom os. Hvad er det mod hvad jeg har oplevet hjemme!ⁿ¹⁹

Intet derom!

Den frygteligste Anklage er den Tause. Det er den Forvandling det har afstedkommet i en Sjel, der lidet var skabt til de Følelser som den nu rummer. Jeg spørger mig selv hvorledes den kan modtage saamegen Bitterhed. Det er ikke det kolde, selvbevidste, uforsonlige Nag, der ægger til Modstand, og som kan aflæsse sig i store aandige Requisiter. Det er den Angst og Skræk som Barnet føler for Sted og Personer, hvor det ideligt er stængt inde i Mørket, eller Dyret naar det længe har været mishandlet i sit Bur. En Bitterhed som jeg selv mistror – og som let, hvis den kunde tõe op under lidt Solskin andetsteds, kunde vende sig til den vemodigste Tilbageskuen.

Adio! A revoir under Solskinnet.

18. juli 1883

Brevs. 119

[k63](#)

Kjøbenhavn den 18 Juli 1883

Kjere Lie! Om det, og *hvor* det vil treffe Dem, om i «Avenue des Termes» eller eller oppe i Tyrolerbjergene, får nu stå til, ~~men~~ men jeg må takke Dem for Bogen, [k64](#) og det mig inderlig kjerkomme Brev. Det skal nemlig lægges til «Nødskatten» som jeg Stakkels på Verdens Anerkjendelse og Lykke ^{så} forarmede Gamle, ^{dog} har i Behold, og denne Nødskat er ikke ringe. De venlige, for mig så hædrende Ord i Deres Brev, beklager jeg kun, mere end De selv, at vi ikke fik Anledning til at føie til de ^[2] andre store Navne, der på min Festdag i Vinter, få i Antal men desvægtigere i Klang, så rigelig opveiede den Måde hvorpå Christiania[s] mandlige Del af Befolkningen, ellers udmærkede Dagen, nemlig ^{ved} at glimre ved sin Fraværelse. Men Herregud, man er jo ingen Skuespillerinde eller Balletheltinde, [n20](#) der morer og glæder den! Så vil jeg sige til Dem Jonas Lie, hvad jeg skrev til *Ibsen*. [k65](#) *Så skal det være!* Så skal jeg sige mig selv, og bede Gud give mig mer og mere Magt til freidig at sige det, når disse Tilsidesættelser der selskabelig og i åndelig Forstand i den senere Tid er bleven et Slags ufravigeligt System: ^{ligeoverfor mig:} så skal det være, var det anderledes, vilde jeg ikke være den jeg er.

^[3] Da er det jeg lægger Deres Brev til *Ibsens* [k66](#) til *Kjellands*, [k67](#) til *Dietrichsons*, [k68](#) til *Ridderstads*, [k69](#) og siger: det er Nødskatten, og den er ikke ringe.

Så har jeg at takke Dem for Bogen. Jeg tilstår, at jeg er bleven for gammel for Genren, trods det, har den formået at holde mig i Spænding under hele Læsningen. Der er en sund, smuk Realisme i den, der forsmår at stige ned til hin Dagens Behandling af den, hvor man, hvis man har Mod til at tage en af de rigtig «rammeste for», gør rettest i at have nogle Remedier mod Kvalme ved Hånden, eller i al Fald, lidt Eau d'esprit til at styrle [n21](#) sine Lugtenerver, når de afficeres for stærkt. Se det har De forsmået i Deres «*Livsslave*» ^[4] uagtet der nok kunde været god Anledning dertil. De har givet os den *sjelelige* ^{Side} af dette Liv De her skildrer, og som vi måske burde kjende lidt mere til, end vi slemme «Priviligerede» ~~gjør os den Uleilighed at gjøre det.~~ ^{i Almindelighed kjender det.} Den rystende Lære vi kunde uddrage af Deres Bog, bliver vel tilsidst ^{en klarere Erkjendelse} af Samfundsopdragelsens forfærdelige Magt og – *Ansvar*, at der måske ikke gives så fordærvede Naturanlæg, at den ^{ne} ikke kunde og burde bemestre dem og bøie dem i gode Spor, medens den i Regelen nøier sig med at drage de ædlere Anlæg ned og så straffe Følgerne deraf. Så har jeg troet at forstå Moralen i Deres Bog. Alle disse Figurer er tegnet med en forfærdelig Sandhed, man synes man har kjendt dem, og oplevet hele Historien selv.

^[5] Og nu lev vel! Mig skulde det være kjert om Tilfældet endnu engang vilde føre mig sammen med Lies, på et hyggeligt, triveligt Sted, inden jeg slutter mit Vandreliv. Der er en Side ved min Livsopfatning og åndelige Virken som jeg erklærer for mest beslægtet med Dem Lie, af alle nuværende vore store Ånder

og Forfattere. De får selv udfinde hvad det er.

Måske vi kunde mødes næste Vinter i Paris? Der har i den senere Tid rigtignok været en Tilstrømning af Landsmænd, Brødre i Faget, som har skræmt mig lidt derfra. Man kan måske mindre end [6] noget andetsteds, i dette store Paris, undgå at støde sammen. Kald det en Svaghed af mig, men på det Sted hvor man drager hen for at søge lidt Glemsel og Hvile efter *hjemlige* Indtryk, vilde jeg nødig møde Bj. Bj. ^{k70} Han er for mig en Personi[fi]kation af den hjemligt autoriserede Tilladelse, hensynsløst at angribe og muligst <ned>rampe al åndig Selvstændighed, alt Udpræget hos Kvinde, krænke på det dybeste, men intet Ansvar at have, en Skjebne som man ^{måske} blot løskjøber sig fra, ved at slutte sig til det faste Korps af hans Dyrkerinder. Det er det jeg ikke har gjort, og jeg har ikke *en* [7] Gang, men Gang ^{for Gang} måttet betale det. Jeg skal bære det, tåle det, som man *må* tåle det i et Samfund som vort Norske, ⁿ²² hvor der bogstavelig ikke eksisterer noget som kaldes Fornærmelser mod Kvinde, men jeg kan blot ikke tåle at møde ham ude, øg medens der fra begge Sider skal lades som ingen Verdens Ting. Denne Usandhed afskyr jeg.

Og nu endnu engang lev vel! og tak for Brevet og Bogen. At høre fra Dem endnu engang, om hvorledes De og Deres Hustru ^{k71} lever og har indrettet [8] Dem ^{i Paris} vilde naturligvis glæde mig uendelig. Addresser det helst til Konsul *Lorch*, ^{k72} Fredricksgade ², så vil det treffe mig om jeg efter dette noget døsig ⁿ²³ Sommerophold her i Kjøbenhavn har fået Magt til at komme ud til et Søbad, hvor det nu bliver.

En forfærdelig Hede har vi i denne Måned havt her. Men jeg har havt et smukt Logis mod Nord, med Udsigt til den botaniske Have med sine Kanaler, og smukke Anlæg. Lev vel.

Deres sandt hengivne

Camilla Collett

[November 1883]

Brevs. 119

[k73](#)

Kjere Lie! Jeg sender Dem Afskriften af mine Breve til Dietrichson^{k74} for at De selv kan dømme i hin Sag[.]

Jeg tror ikke det nytter at det hjælper at udfinde, «at det er ikke^{er} noget.» De vil få tusender med Dem da. Det er ikke mange jeg vil stævne denne Sag ind for, De er en af de Få.

Med venligst Hilsen til Fru Lie.

<...>ⁿ²⁴

[2]

[3]

Del af samme der angik mig.

I denne ydes der *Forfatterinden* fuld Anerkjendelse af at hun hæderlig har ført Kampen for en stor Sag, men der tilføies, at «de Antipathier hun har vakt medens hun levede og færdedes på den hjemlige Skueplads, *intet havde med denne hendes Sag* – (vil sige hendes Forfatterskab) – *at gjøre.*»

Jeg bad for mig, jeg tilstår det, da jeg i Korrekturarket læste denne Vending. Jeg bønfaldt min Søn^{k75} om at få den udslettet – selv vilde jeg bære Omkostningerne der derved. Kun den ene Vending, der som ^[4] et Spøgelse pegte tilbage på et langt Livs utallige Krænkelser. Skulde de også *her* manes frem! Det sidste Slag!

Min Søn svarede mig at Forfatteren på det bestemteste havde nægtet det.

Og Forfatteren er her i sin fulde Ret, og jeg tør intet sige derom.

Underskrift.

Kjøbenhavn den 24 Nov 1883.

[Januar 1884]

[k76](#)

Kjære Jonas Lie.

Jeg kommer med en Bøn til Dem om De vilde laane mig Deres sidste Bog,^{k77} – forære mig den skal De ikke, da den allerede vil have sin Plads i Alfs^{k78} lille Familiebibliothek og jeg kan saa vanskelig føre Bøger med – en Bøn, som med adskillig andet, ikke kom tilord«e» under mit sidste, lidt brusque afbrudteⁿ²⁵ Besøg hos Dem. Saa gjentager jeg den her. Jeg er kun bleven bekjendt med den gennem Uddrag og Anmeldelser, men hvad jeg har læst har tiltalt mig saa sympatetisk, saa inderlig bekjendt, ja et sandt «Gjensyn»^{k79} vil det være mig at faa læse den i Ro. Deres Skildringer af vort Landliv vil have det forud for tidligere saadanne at de har en Tendents, der under disse Skildringers lune Harmløshed vist ikke griber mindre sikkert. – Ja det vidste vi ikke, da jeg skrev et «Gjensyn», og vil vi endnu gaa tilbage til vor stakkels fortræffelige Maurits Hanssen,^{k80} saa faar vi jo Miséren idealiseret.

Jeg kommer til at reise herfra igjen, jeg kan ikke holde Paris eller Pensionslivet ud denne gang, *hvorhen* vedⁿ²⁶ jeg ikke engang. Til en afⁿ²⁷ Middelhavsbyerne i et Par Maaneder kunde jo synes det bedste, men jeg har en Gru for at foretage en saadan Reise alene. Magter ikke at tage Ensomheden kvalificeret paa et saadant Sted, og i Paris der kan jeg ikke blive, det føler jeg.

Hvis De ikke har læst Auberts Bog om Schweigaard,^{k81} saa kan De faa den hos mig ligesom et Par andre nyere, som det maaske kunde interessere Dem at læse.

Og Tak De og Deres Tomassine^{k82} for den venlige, gode Time jeg tilbragte hos Dem. Endnu har jeg ikke søgt nogen her paa Stedet.

Deres sandt hengivne og forbundne

Camilla Collett.

20. januar [1884]

Brevs. 119

[k83](#)

Den 20 Januar.

Kjere Jonas Lie!

Jeg sidder her nede i «*Regence*» og skriver ud af Berlingske [k84](#) et Stykke Anmeldelse fra Chr. da det ikke vil lykkes mig at få Stykket i Originaludgave.

«Jonas Lies «Familien paa Gillie» [k85](#) har ganske vist været den mest søgte Artikel paa vort literære Julemarked. Det norske Publikum synes at være blevet saa led og kjed af den Kost, som vore mere fremragende Forfattere, i lange [\[2\]](#) Tider har trakteret med, at det med en sand Hunger kaster sig over et paa engang uforargeligt og fornøieligt Værk, naar et saadant Særsyn forekommer. Forlæggeren har visselig ikke Grund til at sørge over at Lie ikke gik videre paa den Vei han begyndte at slaa ind på med «Livsslaven» [\[.\]](#) [k86](#) Et nyt pessimistisk Arbeide, vilde have høstet Virak i den radikale Presse [\[3\]](#) men Lie vilde neppe undgået vore øvrige Modernisters Skjebne, mere at prange i Boghandlernes Vinduer end paa det læsende Publikums Boghylde.»

Såvidt Korrespondentanmeldelsen og den er jo meget uskyldig. Jeg synes nu der kunde siges meget mere derom, men det er jo godt at «det Pessimistiske» i denne Fortælling, som jeg synes er det *Væsentligste* i den, er gaaet saa [\[4\]](#) glat ned med «det Fornøielige» i den, at det ikke mærkes.

Mere derom mundtlig; og *tusinde Tak for denne Bog.*

C.C.

[Mars 1884]

Brevs. 119

[k87](#)

Tirsdag Aften

Kjere Lie! Hvor jeg beklagede ikke at træffe Dem og Fru Thomasine!^{k88} Jeg vilde så gerne hørt Deres Råd, efter en rolig Gjennemlæsning af det lille Manuscript,^{k89} om jeg virkelig skal slippe det ud, og så, *hvorhen* med det?

Jeg lever Dag for Dag, Uge for Uge i en så sløvende Ensomhed, at jeg bliver rent modløs, og tror at Alt hvad jeg bestemmer og griber til, må falde galt ud. Et manglende Blad i Manuscriptet, sendes herved. Det skulde glæde mig at høre et Par Ord derom, men vær ganske oprigtig.

Deres hengivne

C. Collett.

Jeg håber De vil begge tilbringe en Aften i Ugen sammen med Malerinderne^{k90} her hos mig, men sig mig hvilken falder Dem beleiligst.

7. april [1884]

Brevs. 119

[k91](#)

Paris den 7^{de} April.

Kjere Jonas Lie!

Et må jeg sige Dem, som De ikke vil misforstå.

Jeg får finde mig i at Landsmænd, når de gør mig den Ære at nævne mig i Deres Rapporter hjem, altid gør det på en Måde, der har nødvendiggjort nogle Rettelser fra min Side; når det ikke er *Jægerske-Bætzmandske*^{k92} Legender om min Optræden her, så er det gerne Ubetydeligheder som ikke kan interessere noget Menneske.

Men når det gjelder at give sit Navn til ^[2] noget mere hædrende, knytte det til noget Større, mere betydningsfuldt, som det står til mine Landsmænd her at tillade mig at deltage i, så erindrings ikke en Eneste af dem, at jeg er til.

Der er for Tiden 2 sådanne Foretagender i Gang her i Paris, fra begge disse er jeg udelukket.

Jeg har altid haft varm Interesse for vore Kunstnere. Jeg tror at have både i Ord og Gjerning efter bedste Evne, ved mer end en Leilighed, lagt det for Dagen. Ingen har jeg varmere ønsket at Hjemmet kunde byde både dem og deres Arbeider en bedre Plads.

Nu står Opråbet^{k93} dertil i alle Blade, undertegnet med alle herværende kjendte Navne ^[3] også *Forfatteres*, og det er gennem Aviser jeg hører det nævne. Man tror sig *belæret* på Alt, og dog er man det ikke.

En anden Sag. Indsamlingen til et Understøttelsesfond for herboende Landsmænd, hvorpå endog en Mængde fremmede Navne figurerer i pompøst udstyrede Indbydelser og *Bidragskataloger*, disse sidste allerede *afsluttet*, har man heller ikke fundet mig værdig at føie mit Navn til. Her glimrer man ikke ved sin Fraværelse, men man stilles ligefrem i ^{et} slet Lys.

Tør jeg anmode Dem om at sende det lille Manuscript^{k94} tilbage. Med venligst Hilsen

Deres meget forbundne

Camilla Collett.

14. april [1884]

Brevs. 119

[k95](#)

Cité Retiro den 14^{de} April.

Kjere Jonas Lie!

Hermed den sendte Plan [k96](#) med Tak tilbage. Det gjør En godt at se, at *Mænd* høimodig tager sig af den Sag.

Men for mit Vedkommende må jeg kun sige, at på *den* Måde at være med, selv stille mit Navn ved Siden af disse Navne vi nu engang ere vante til at se repræsentere vor Literatur – sålænge jeg kan mindes, er det aldrig taget med i den Forbindelse – det vilde ^[2] se lidt for pretentiøst ud. Mit Navn må søges der, hvor min Samtid har stillet det.

Hvis jeg torde foreslå noget, synes jeg her burde skrives til en Indsamling af Kvindestemmer over det hele Land, i Lighed med hvad der skeet er i England i Anledning Stemmeretten, en sådan indbragte jo mange Tusind, der har bragt Sagen nær en heldig Afgjørelse. Det er formeget forlangt at *Mænd*, *hvor* de er, at de skal føre Kampen alene. I et sådant Plebecit [k97](#) skal jeg gjerne være med.

Min Vægning på anden Måde at være det, som *De* ikke vil mistyde, gjelder også, og fornemmelig den Opfordring Hr. Werenskjold [k98](#) rettede til mig i Anledning Kunstnersagen. Da *De* måske lettere treffer *W.* end jeg, vil jeg ^[3] bede Dem kjere Jonas Lie, sige ham dette, sige ham at jeg er ganske uskikket til den Slags active Optræden i en Sag, og jeg tror ikke mit Navn i ringeste Måde vil gavne den. Hvad jeg formår i disse Sager, har jeg allerede i Stilhed gjort, nævnt dem hvor Anledning gives.

Et andet er det, at *blive* udelukket, og det konsekvent af alle Indbyderne i en Sag – som *Lotterisagen*, en Sag som på sine lange, nu afsluttede *Navne* Lister, tæller alle bekjendte Navne, i hvilket som helst Genre af Nævneværdigt –, behøver man at mindes stærkere om hvor min Plads er mig anvist!

På Bordet ligger P. Hansens «Skandinaviske Digtere i vort Århundrede». [k99](#) Femti deraf Stykker omtrent, deraf repræsenterer ^[4] de 3, siger tre Navne, det ^{Århundredets} *kvindelige* Forfatterskab i Norden: Fru Gyllembourg, [k100](#) Frederikka Bremer, [k101](#) og Magdalene Thoresen. [k102](#)

Min Søn Robert [k103](#) kom pludselig, uventet hertil i Forgårs Aftes, men kun for at dvæle her 2 Timer, og så afsted igjen, da han skulde være, til et Møde, i London, i Morgen *Tirsdag*. Det kan man kalde en Tår på Tørsten, når man havde glædet sig til at have ham her mindst en Uges Tid.

Ansøgningen til Storthinget om Særeie er synes mig meget smuk. Vi burde fået Frasen om «det Kristelige Ægteskab», som vore landlig uskyldige Formandskaber så smukt beråber sig på, med. Ja de

«Kristelige Ægteskaber[»]. Kom med dem! bevis os at kun, at 9/10 af vore Ægteskaber med Sandhed kan kaldes så, og vi skal tie bomstille.

Deres hengivne

Camilla Collett.

2. juni 1884

Brevs. 119

[k104](#)

Cité Retiro 3 2^{den} Juni 1884.

Kjere Jonas Lie!

Jeg hører ikke til de heldige, når jeg en yderst sjelden Gang vover Spillet her i Paris at træffe Nogen hjemme, og jeg nægter ikke, at den Oplysning der stadig møder mig, med al en Mme la Congiérge's [k105](#) impassibleste [k106](#) Mine: [«]Sorties, il n'y a que dix minutes», [k107](#) har været mig slemmere at døie, når det tilfældigvis var *Avenue Carnot N^o 4* jeg modtog den.

Og dog er det *Dem og Deres Thomasine* [k108](#) jeg i den Stemning jeg er alene kunde ønske [\[2\]](#) at træffe, at tale med. Jeg søger jo ellers ingen. Opholdet i Pensionen er i den sidste Tid bleven mig rent utåleligt. I en Tid da jeg ^{til Overflod} må bære at det *åndelige Kvælningsystem* der nu engang er sat i Værk når jeg vil ^{tale} sige^{et} Ord ^{med}, er det som om man virkelig skulde kvæles mellem alle disse interesseløse, intetsigende Mennesker, og da trænger jeg mere til Dem i Aven. C. 4 end nogensinde, men de jeg søger i Aven. C. 4 er aldrig at træffe.

Så kommer en sådan Dag hvor man synes ikke at kunne holde det ud mere, man må have Luft.

Jeg vilde ~~«enga»~~ret engageret Dem til en liden Tur *ud, hvorhen*, var mig næsten ligegyldig når det blot ikke var *Pension-Paris*, men så [\[3\]](#) hørte jeg til min Bedrøvelse at Deres Asta [k109](#) var syg, så det må nu opgives. Forhåbentlig er hun dog vel nu i Bedring, et lidet Ord vil De vist meddele mig derom?

For sidste Gang var jeg over i Salonen i Går, og Indtrykket var det samme. Jeg synes – jeg tør vel ikke bruge det Ord, at den er *flau*, men et storartet Indtryk, kan man vel påstå at den ikke gjør. *Werenskjolds* [k110](#) Billede, *Une Confession*, [k111](#) kan jeg ikke sige nok om. Han er mer end Maler, han er Digter, Psykolog. Jeg kan ikke beskrive hvor dette Billede har grebet mig. Dette uforlignelige Udtryk af stille betvungen Sorg, betvungen ved Medlidenhed, den blege Pige som Rødmen strømmer [\[4\]](#) op i Panden – man kunde studere *en Nation* i det Publikum der i Går trængte sig foran dette lille Livsdrama, og det gjorde jeg da efter bedste Evne, og blev stående jeg ved ikke hvorlænge. De Gamle [n28](#) så på det med alvorlige Miner, de unge Piger lo, men stjålent, hvidskende de unge Mænd, frækt, som de ville sige: Det rager os ikke *mere*.

Jeg må afsted i denne Uge, da jeg har leiet Værelser i min gamle gode Pension. Skal vi ikke sees forinden?

Camilla Collett.

8. mars 1885

Brevs. 119

[k112](#)

Christiania den 8^{de} Marts 85.

Kjere Jonas Lie!

Jeg har kun Tid i Dag, da jeg står på et snarligt Opbrud herfra, kortelig at takke Dem for Deres Brev, der glædede mig ubeskrivelig.

Det kom – ja hvor skal jeg finde en ikke alt udtærsket Metafor til at skildre det Indtryk det gjorde? – som det første Solglimt i Nærødalen, når man i 3 Måneder ikke har set den – sålænge har jeg dennegang opholdt mig her siden jeg, drevet af min altid vågnende Nordfarertrang drev herop under Jul. Aldrig har jeg fundet Tilværelsen her så stivnende kold, i hvad Forstand man nu tager det, som dennegang. Det ligger som i Luften.

[2] Man føler gennem Alt hvorledes denne politiske Strid har hærjet Gemytterne, og gjort dem uimodtagelige for Alt andet der ikke står i Berørelse dermed. Fra disse Synspunkter bedømmes Alt. Efterdønningen af Krisen er værre end hvad der gik foran den. Da var der dog Flugt og Varme i Striden, den kolde, tirrende Tone der nu hersker – og jeg skal slet ikke undtage mit kjere «Høire» – tvertimod! er ti Gange mere fordæ[r]velig.

For at komme fra det store tilbage til det små, så har den Anerkjendelse man her har ydet de tvende Småopsatser i Nyt T. [k113](#) bestået i en kortfattet noget affærdigende Tilrettevisning af min Opfatning af hine Welhavens [k114](#) Ord, eller rettere Tonen i dem, det er det Hele. Heller ikke er der over noget af disse mine Bidrag i Tidsskriftet, hvortil jeg for et Par År siden fik en så indtrængende Opfordring, ^{nogensinde} udtalt et Velvilliens og Opmuntringens Ord, så nu er jeg ved Hr *Irgens Hansens* [k115](#) sidste Affærdigelse, færdig med det.

Døm da om det Indtryk Deres Brev gjorde Lie. Endelig på et Råb fra Hjertet, et Svar der gik til Hjertet.

Det var underlig nok, jeg havde netop nedskrevet disse Ord om Deres Digtning i et Brev til Dem, da jeg det, [3] ved at læse det gennem, faldt mig ind: hvad om jeg heller lod dette trykke? Det vil treffe Hundrede som har tænkt og følt det samme, og måske endnu flere Hundrede som slet intet har tænkt, men måske kunde have godt af at hjælpes dertil, og som tænkt så gjort, jeg fik det netop i sidste Øieblik puttet ind i Tidsskriftet; om det endnu kan komme ind i min egen Bog, [k116](#) der nu på det Nærmeste er færdigtrykt og <nu> kræver min Nærværelse dernede, under Rubrikken «Efter Læsningen», er mere uvist, jeg vilde det gerne.

Jeg hører også med Beklagelse at De hos Dem har havt Sygelighed at kjæmpe med. Men lykønsk Dem

dog både De og Deres Thomasine^{k117} at De ikke har tilbragt Vinteren her[.] En forfærdeligere har jeg aldrig oplevet. Nogen Tribut må man vistnok betale til den barske Vintergud, hvor man en[d]ⁿ²⁹ færdes selv i sydligere Strøg, men Overgangen til den velsigned[e]ⁿ³⁰ Vår er dog så nær så let beregnelig, og særlig i Paris af en rent feartet Virkning.

Et må jeg endnu sige Dem. En Søster af Digteren Bergsøe,^{k118} en sjelden intelligent, fortræffelig Pige, Frøken Clara B.^{k119} [4] der har været mig til megen Hygge og Trøst under mine Kjøbenhavnerophold, har solgt sin Gård på Nørregade, og vil for det første tage Bopæl tilligemed sin Broder Maleren,^{k120} i Udlandet. Hun besøger først Paris, og da hun interesserer sig for *Jonas Lie*, har hun bedet mig forberede ham og hans Hustru på et Besøg. Jeg tror det kunde interessere Dem begge at gjøre hendes Bekjendtskab. Broderen Stakkel, for hvem hun lever, er *døvtum*, og går ikke ud i Besøg.

Dermed et hjerteligt Levvel til Dem Hustru og Datter,^{k121} også den mindste^{k122} hvis hun mindes mig.

Camilla Collett.

3. april [1886]

Brevs. 119

[k123](#)

17 Tordenskjoldgade 17 København 3^{de} April

Kjere Jonas Lie!

Det var et underlig Træf at lige som jeg næsten sad med Pen i Hånd for at skrive til Dem, så kom Deres Brev. Og hvilket Brev! Så varmt så lige til Hjertet gående, som De kun kan skrive det, og som jeg dobbelt i denne Tid trænger det. Når der en sjelden Gang kommer Gjester inden min Dør som jeg vil vise en særlig Udmærkelse, så tillader jeg dem at læse det, ligesom ^{også} et jeg modtog fra Ibsen [k124](#) i Anledning ^[2] mit lille Indlæg [k125](#) i hint forfeilede Hyldningsoptog, som De nok ved bevirkede en Adskillelsen i Studentersamfundet. Ibsen siger i dette Brev, «hvor skal vi nu gjensees?.. *I Norge bliver det neppe mere*».

Hvad jeg vilde skrevet Dem var, at jeg længesid[en] [n31](#) er grundig kjed af Kjøbenhavn, men jo mer jeg har følt det, jo mer er jeg bleven uskikket til at bryde op herfra, til at fatte nogen Plan, til en Afbrydelse. Jeg antager at Leonora Christina [k126](#) må have sporet den samme slappe Træthed og Ulyst til at røre sig, da hun skulde forlade Blåtårn. Jeg kan ikke sammenligne det Liv jeg denne Vinter har ført her i Kjøbenhavn, og den Sindstilstand det har sat mig i med andet end det man på godt Norsk kalder «berjtagen» jeg har aldrig oplevet noget sådant. Indespærret i en af disse Gammelholms ny<–>byggede ^[3] dybe og derfor så triste Gader, hvis eneste Liv så godt som består i et ustandseligt Bulder af ~~dis~~ disse Transportvogne der skal ned til Havnen – og så et Veir udenfor! Nei et sådant Klima som dette Kjøbenhavnske kan man ikke tænke sig!

Så har det i den sidste Måned skreget i mig væk, du må væk herfra!.. Men *hvorhen*, for at få lidt Friskhed og Vår, og prøve [om] [n32](#) man kan finde sig selv igjen? Til Syden er det nu bleven for sent vil man tilbage til Sommer igjen. Så er der intet andet end *Paris*.

Altså Paris, mit gamle Paris, som jeg sidst tog en bevægelig evig Afsked med! Og jeg vil skrive til Jonas Lie og hans kjere Thomasine, [k127](#) for at få lidt Opmuntring dertil, som kan sætte Mod i en ^[4] i det Kjøbenhavnske Vinterfængsel forkommen Sjæl, og jeg vil bede Dem vakkert gjøre mig den Tjeneste a[t] [n33](#) at [n34](#) forhøre sig hvordan det står sig i mit gamle Logi i Cité Retiro, om der er nogen Landsmænd der, god Plads, etc. Ikke fordi jeg har nogen ret Tillid til Værtskabet der, men Beliggenheden har for mig såmange Betingelser for at nyde det Liv jeg hovedsagelig søger i Paris: Spadsere – Friluftslivet, at man får slå noget af på de andre Fordringer. Man får kun være lidt på sin Post når man leier der, navnlig må man vide at gardere sig mod Speilskabe der er beregnet på at falde ned, og volde en ^{unyttig} Udgift af 56 Kr.

Min sidste Bog, «Mod Strømmen II Række» [k128](#) – var det min Hensigt selv at bringe Dem. Den har havt det Held at opleve kun *en eneste* ildesindet Kritik ^{hjemme (de<n> stod i «Aftenposten»)}, men det er også *det*

Eneste der er sagt om den. Tak for den venlige Opmuntring i Anledning det i Tilskueren.^{k129} Jeg sender Dem herved, et Suplement, Særtryk af «Kvinden og Samfundet»[.]^{k130} Jeg måtte skille det ad, da det kom for sent til Ne<...>^{n35k131} Tidsskrift^{k132} til at han kunde optage det Hele. Og nu et hjertelig levvel for dennegang! Det skulde glæde mig inderlig at gjense Dem og Deres Hustru. Camilla C.

[26. april 1886]

Brevs. 119

[k133](#)

Tordenskjoldgade 17 Kjøbenh. 2^{den} Paaskedag

Kjere Jonas Lie!

Når ikke De, og jeg tager Deres Thomasine [k134](#) med som givet – hun er af *Lieslægten* – ikke sagde mig et venligt Ord engang imellom, så måtte man forkomme i en Ørken som den hvori jeg lever.

Da er det, det griber mig næsten med dæmonisk Magt: bort, bort fra dette døde Liv hvori Du spilder den kostbare Rest af Tid som endnu er Dig beskjeret! Bort herfra, didhen hvor man dog treffer Mennesker, som jeg ved føler menneskelig *med* dig [n36](#) og *for* dig [n37](#) – og så længes jeg efter Dem, Lie, [\[2\]](#) og Deres Thomasine som jeg ved har denne Følelse, selv hvor vi ikke berører, hvad der dybest bevæger En.

Dødens Rige dette! mellem disse Fremmede langt fra mine Egne!

Mine sidste Småartikler, Aftryk af Brevene, [k135](#) hav^{den}[n38](#) jeg sendt til fire af mine gamle Omgangsvener hernede, alle i en «sorgløs lykkelig Stilling».

De to af dem, havde, da jeg gjenså dem ikke et levende Ord at sige mig, og det var dog som jeg havde sendt dem et Stykke af min Sjel.

Af den 3^{dies} forbeholdne Yttringer, fik jeg så omtrent ud, at det havde været bedst ikke at offentliggjøre det «æd», da «det var så trist». [\[3\]](#) Den fjerde, hvem jeg kun havde sendt Epistelen fra «Tilskueren», yttrede en passant at hun endnu «ikke havde læst den».

Da jeg efter denne sidste Affærdigelse fandt mig indenfor mine ensomme Vægge, her, hvor mit lille Sjelefooster – jeg vidste selv, med hvilke Smerter – var født og båret, var det jo lidt som om jeg vilde kvæles. Uvilkårlig faldt jeg i at deklamere hin engang så berømte Grevinde-Orsinatirade af Lessings *Emilia Galotti*: «Ikke læst det!!... Ikke læst det?!.. Ikke en – gang – læst det!» [k136](#) min Bravurreplik fra Institutets Dage. Så fik jeg mig en god Latter, det lettede.

Der har De nu lidt af den Opmuntring, [\[4\]](#) jeg nyder hernede. Det var nu Damerne, mit eget Kjøn for hvem Kampen føres. Med Herrer taler jeg næsten aldrig uagtet, jeg nødes til at lægge til, der var adskillige af dem som man af gode Grunde kunde vente at De [n39](#) søgte Anledning dertil. Men det er nok ikke Dagens Skik mere. Jeg tror, at noget jeg vil kalde *Selskabssygen*, også, eller måske fornemmelig *hernede* i Kjøb – her (Selskabssygen, det mere private Udslag af den almindelige umættelige Forlystelsestrang der har grebet alle Klasser) vil ende med at fortrænge al gemytlig Omgang, sløve alle ^{dybere} Interesser. Man søger hinanden kun, hvor man ved et godt Glas Vin kan komplimentere hinanden [\[5\]](#) (det vil da i Grunden sige

sig selv) i smukklingende Skåltaler. Jeg var således i et Par Jule- og Nytårsfester for vor Konsul *Lorch*,^{k137} hvor der var flere *kjendte* literære Begavelse, tilstæde. Jeg blev så harangeret^{k138} og feteret hele Aftenen, den amerikanske Minister, Hr *Anderson*,^{k139} udbragte Skålen i så store Ord, at man kunde blive ør af Indbildskhed. Men det har ingen Nød. Efter denne sidste Aften så jeg ikke en ^{levende} Sjel af mine Beundrere, førend de samtlige indfandt [sig] hos mig den 23^{de} for at tømme et Glas på Geburtsdagsbarnets Velgående og ønske det «et behageligt Ophold hernede». Så er der gået Uger, Måneder hen, øg Ebben, da jeg ikke holder noget Hus, er så fuldstændig indtrådt at jeg ved ikke om den samme By huser dem eller ikke.

Men på mig har det øvet den Virkning, at jeg ikke går mere i Selskaber. Jeg føler mig ^[6] dog for god til *bare* og ikke andet at være Dekoration ved disse Sammenkomster.

Så har jeg levet et Ensomhedens Liv som aldrig nogensinde før. Jeg kan ikke rigtig med Befolkningen hernede. Jeg tror ikke der gives 2 Nationer i den hele Verden så forskellige som vi Norske og de Danske. Selv i de Danskes Politik ^{det Punkt} hvori denne Nation stærkest, kraftigst skulde træde frem, gjør et ynkeligt Indtryk. Hvad må ^{ikke} Oppositionen – vist tifold mere berettiget end oppe hos os – hvad må den ikke tåle! Det er uhyggeligt at være Vidne til dette kvalte Raseri i Venstrepressen, der År for År ikke fører til Noget. Jeg tror den danske Nation har spillet sig ud, – dog gjelder det vel hovedsagelig Kjøbenhavns Befolkning – spillet sig ud i Snak, i Vrøvl i et tomt oprivende og flagrende Forlystelsesliv, indtil den berøvet al Kraft og Energi, lader det Utrolige ske – uden ^[7] at magte noget rigtig. Nei, der er dog af andet Malm i vor Nation.

Jeg længes herfra, ubeskrivelig længes jeg, og synes ikke jeg kommer videre hver Dag som går, end at holde Livet ud.

Når jeg kommer, *hvis* jeg kommer, må De være snille mod mig. Jeg trænger til det. Et Svar på dette, *kunde* nå mig endnu når det strax expederedes, det vilde usigelig glæde mig.

Deres hengivne

Camilla Collett.

6. november 1893

[k140](#)

Christiania, 6. Nov. 93.

Kjære Jonas Lie!

Det var først min Agt at sende Dem min Lykønskning til Dagen pr. Telegram, men vel betænkt, er det ikke altid den heldigste Form for hvad man gjerne vilde sige, og da jeg tillige vidste, at et Par slige utilstrækkelige Ord vilde drukne i den Masse saadanne, der idag vil strømme ind over vor feirede Digter,

valgte jeg Konvoluten.

Og dog – kan jeg i et Brev faa udtalt alt det, jeg gjerne vilde sige Dem? ... Hvorledes skal jeg faa takket Dem og Deres Thomasine, ^{k141} fordi De saa overordentlig smukt erindrede mig paa min Festdag – denne Mærkedag i mit lange Liv, som det forundtes mig at opleve? ... Ja disse faa Linier med Deres Navn under, sagde mere end alle Bevidnelser tilhobe, de kom – det følte man – fra Hjertet og de gik til Hjertet. Og paa alle, der har læst Alfs ^{k142} Mindeskrift, ^{k143} vil de have gjort samme Virkning. Friherreinde Adlersparre, F. Leionhufvud, ^{k144} der er en af Hovedfactorerne for Kvindesagen i Sverige, har nylig udgivet et ganske omfangsrigt Skrift, ^{k145} der ogsaa særdeles anerkjendende slutter sig til Festen 23. Januar, og har i dette Mindeskrift optaget Jonas Lies Bidrag til denne. Ja, hvad der aander én imøde i hvert Ord i dette, forstaar en Kvinde bedst, fordi det er Følelsen, der taler her.

Forresten har jeg levet i disse Dage af Bladenes Festberetninger, og af disse har ingen gjort mere Indtryk paa mig end Jonas Lies eget Bidrag til dem. Et kraftigere Indlæg i Sagen, den Sag, som jeg nu engang kalder min: en norsk Ægtemands varme Anerkjendelse af sin Hustrus aandelige Stilling og Indflydelse, kan vi ikke forlange, det slaar alle Mattheorier og -Idealier til Marken. Tak Thomasine for det!

Altsaa: i Christianssand, mit Christianssand, har De opholdt Dem isommer. Og nu heder det, at vi kan vente Digterparret herind til vor By. I bare et *Besøg* vel? ... Det mangler jo ikke paa Opfordringer til Dem at slaa sig ned for Alvor her ... Jonas Lie og Kristiania! ... Nei for Guds Skyld, tænk ikke derpaa, hold fast ved Deres gamle Hjem, det deilige Paris, og saa et Sommerbesøg i Hjemmet til Afvexling. Kun paa det Vis kunde vi tænke os, at det varme Følelsesliv, der aander gjennem J. Lies Digtning, kan bevares for os, ikke ved et fast Ophold i Kristiania.

Med inderligst Lykønskning til Festen!

Camilla Collett.

Epistelen den 8^{de} Marts 85.

Dear Jonas Lie!

Jeg far den Aft i Dag, da jeg står på et
svært Øieblik. Dødelig at tabbe Dem
for Dem selv. Er glædelig og ubesværlig.

Det er - ja for det jeg fik en st akt
i det første Møde til at hilse det st første det gamle
for det første st første i st første, når man i 3
Månedes ider far det st første - st første for st første
og det er for st første st første af st første st første
Nuværende har jeg st første st første. Altså for st første
Altså for st første st første, i st første st første
den st første st første st første. Altså for st første

Brevs. 119, fra Camilla Collett til Jonas Lie, 8/3 1885, s. 1

Litteratur

Litteratur med fulle referanser i noteapparatet er ikke med i litteraturlisten.

Collett, Camilla:

- Avskrifter av Collett-brev fra tidsrommet 1841–85. Ved Leiv og Inger Amundsen. Ms.4° 3496.
- *Camilla Collett og Peter Jonas Collett: Dagbøker og brev*. 4 b. Utg. av Leiv Amundsen. Gyldendal, Oslo 1926–33.
- *Samlede verker*. Mindeutg. Bind 3. Gyldendal, Kristiania og Kjøbenhavn 1913.
- «Nogen Breve fra Camilla Collett», *Hjemmenes Vel*, 5. årg. nr. 20, 18. mai, Kristiania 1922.
- «Utdrag av breve fra kjendte kvinder og mænd til Jonas Lie», *Norske Intelligenssedler*, 151. årg. Camilla Colletts brev i mai–juni. Kristiania 1913.

Halvorsen, J.B.: *Norsk Forfatter-Lexikon 1814–1880*. 6 b. Den norske Forlagsforening, Kristiania 1885–1908

Lie, Jonas: *Brev*. 3 b. Utg. av Anne Grete Holm-Olsen. Novus, Oslo 2009

Ludvig Meyers Fremmedordbog (Meyers Fremmedordbog), 8. utg. Utg. av J.P.F.D. Dahl og F.V. Dahl. Gyldendal, København 1924.

[*Ordbog over det danske Sprog*](#) (ODS). Gyldendal, København 1918–56.

Steen, Ellisiv:

- *Den lange strid. Camilla Collett og hennes senere forfatterskap*, Gyldendal, Oslo 1954.
- Kartotek over Camilla Colletts brev. Ms.fol. 4120.

Noter

- [n1](#). Brevene fra Jonas Lie til Camilla Collett er utgitt i *Jonas Lie. Brev* av Anne Grete Holm-Olsen, 2009.
- [n2](#). Jeg har forsøkt å finne opplysninger om denne artikkelserien i Nasjonalbibliotekets brev fra årene 1912 og 1913 etter Erik Lie (1869–1943), Hjalmar Løken (1852–1932) og Alf Collett (1844–1919). Erik Lie var sønn av Jonas Lie og den som forvaltet farens papirer etter hans død i 1908. Han skrev dessuten jevnlig i *Norske Intelligenssedler* i samme periode som artikkelserien. Hjalmar Løken var redaktør av *Norske Intelligenssedler* 1890–1918. Alf Collett var Camilla Colletts sønn og forvalter av hennes papirer etter hennes død 1895. Jeg fant ingenting om artikkelserien i disse brevene. Det eneste spor jeg har funnet etter publiseringen i *Norske Intelligenssedler* er Alf Colletts blyantpåskrift på Camilla Colletts brev til Jonas Lie [november 1883] om Lorentz Dietrichson (se note ved begynnelsen av brevet). Alfs påskrift må være en beskjed til utgiveren i 1913. Jeg undersøkte derfor også om andre blyantmarkeringer i brevene skulle være tatt til følge i utgivelsen 1913, men det ser ikke ut til å være tilfellet.
- [n3](#). Ellisiv Steen hadde tilgang til avskriftene i sitt arbeid med Collett-biografiene *Diktning og virkelighet* (1947) og *Den lange strid* (1954), og det er flere blyantnotater i dem som sannsynligvis er av henne.
- [n4a](#). Bjørnson] *rettet fra 'han' ved tilføyelse og overskriving*
- [n4](#). Tingen!] *utropstegn er rettet fra komma ved overskriving*
- [n5](#). Deres] *rettet fra dem ved overskriving*
- [n6](#). nogle] *rettet fra Nogle ved overskriving*
- [n7](#). Andre] *rettet fra andre ved overskriving*
- [n8](#). Skade med teksttap
- [n9](#). Skade med teksttap
- [n10](#). Skade med teksttap
- [n11](#). man] *rettet fra D ved overskriving*
- [n12](#). dem] *rettet fra Dem ved overskriving*
- [n13](#). Per og Paal] tilføyd med en annen penn
- [n14](#). *] Innføringstegnet hører sannsynligvis til noten som er klippet bort nederst på siden (jf. noten på begynnelsen av brevet)
- [n15](#). Resten av konseptet er tapt. Herfra bygger transkripsjonen på avskriften i Ms.4° 3496
- [n16](#). Heiberg] *rettet fra Haibere av utgiver* (antatt avskrivingsfeil i Ms.4° 3496). Det kan ev. være korrekt avskrevet, hvis Colletts skrivemåte skal gjengi uttalen av navnet
- [n17](#). at] *rettet fra aa av utgiver* (antatt avskrivingsfeil i Ms.4° 3496)
- [n18](#). I avskriften Ms.4° 3496 er det lagt til 'B. Bj.' Det er uvist om denne tilføyelsen er Colletts egen eller av en av dem som jobbet med avskriften
- [n19](#). Her er det lagt inn en tilføyelse som trolig er skrevet av Collett selv på et senere tidspunkt: «I nordisk Conversationslexikon (dan) indtager jeg i Rubrikken: Professor Collett en Landbyplads paa 4–6 Linier! I Hr P. Hansens (Cabiros) Skandinaviske Digtere, hvoriblandt en Mængde meget lidet kjendte Svenske, nævnes *ingen* norsk Forfatterinde.» I forlængelse av tilføyelsen er det skrevet av Collett selv eller av en av dem som jobbet med avskriften: «Dette er note fra 1888?»

- [n20.](#) Balletheltinde] *rettet fra Ballet<danserinde> ved overskriving*
- [n21.](#) styrle] *trolig feil for styrke*
- [n22.](#) Norske] *rettet fra norske ved overskriving*
- [n23.](#) døsigle] *rettet fra døsigt ved overskriving*
- [n24.](#) <...>] *underskriften er klippet bort*
- [n25.](#) afbrudte] *rettet fra avbrudte av utgiver (antatt avskrivingsfeil i Norske Intelligenssedler)*
- [n26.](#) ved] *rettet fra vet av utgiver (antatt avskrivingsfeil i Norske Intelligenssedler)*
- [n27.](#) af] *rettet fra av av utgiver (antatt avskrivingsfeil i Norske Intelligenssedler)*
- [n28.](#) Gamle] *rettet fra gamle ved overskriving*
- [n29.](#) Skade med teksttap
- [n30.](#) Skade med teksttap
- [n31.](#) Skade med teksttap
- [n32.](#) Skade med teksttap
- [n33.](#) Skade med teksttap
- [n34.](#) gjentakelse av ord ved linjeskift
- [n35.](#) Skade med teksttap
- [n36.](#) dig] *rettet fra mig ved overskriving*
- [n37.](#) dig] *rettet fra mig ved overskriving*
- [n38.](#) hav] *rettet fra har ved overskriving*
- [n39.](#) De] *trolig feil for de*

[k1.](#) Opplysninger om brevet:

På første side har Jonas Lie tilføyd adressen «Tellefsen Rue de Bataille 37», samt tekst som muligvis er et navn. – Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 31. mai 1913.

[k2.](#) S: T:] *salvo titulo* (latin): med utelatelse av tittel (Meyers Fremmedordbog)

[k3.](#) Deres Brev] Dette brevet er ikke bevart, men det er omtalt i Colletts brev til Alf Collett 16. desember [1863] (Brevs. 5). Lies brev er der datert til 27. november

[k4.](#) de sendte Korrespondencer] «Skizzer og Reisebilleder. II.» (*Illustreret Nyhedsblad* 27. des. 1863) og «Korrespondancer og Reiseskildringer. I.» (*Illustreret Nyhedsblad* 3. jan. 1864). De to tekster ble senere trykt sammen i *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868) med tittelen «Berlins Gader»

[k5.](#) Korrespondencerne – efter min Inddeling – 6 i Tallet] Collett fikk trykt seks artikler i Jonas Lies tidsskrift *Illustreret Nyhedsblad* vinteren 1863–64: «Skizzer og Reisebilleder. I.–II.» (trykt 20. des. og 27. des. 1863) og «Korrespondancer og Reiseskildringer I.–IV.» (trykt 3., 10., 17. og 24. jan. 1864). Den første artikkelen (20. des.) sendte Collett til Lie via hans kusine Ida Lie (jf. brev fra Collett til Alf 23. nov. 1863), og de to neste artiklene (27. des. og 3. jan.) sendte Collett direkte til redaksjonen. De tre siste (10., 17. og 24. jan.) ble trolig alle sendt med dette brevet. Manuskripter til flere av artiklene befinner seg nå i Gunnerusbiblioteket ved NTNU.

[k6.](#) Kontrahent] person som inngår en kontrakt (ODS)

[k7.](#) Alf Collett (1844–1919)

[k8.](#) Ida Lie (1838–1905) og Erika Lie Nissen (1845–1903)

[k9.](#) Thomasine Lie (1833–1907)

[k10.](#) Bjørnstjerne Bjørnson (1832–1910)

[k11.](#) «Sigurd Slembe»] skuespill av Bjørnstjerne Bjørnson (1862)

[k12.](#) Opplysninger om brevet:

Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 3. juni 1913, og igjen i *Hjemmenes Vel* 18. mai 1922.

[k13](#). Deres tvende ærede Breve] Disse brevene er ikke bevart

[k14](#). Paul Botten-Hansen (1824–69)

[k15](#). 1ste Feuilleton] «Skizzer og Reisebilleder. I.» (*Illustreret Nyhedsblad* 20. des. 1863). Teksten ble senere trykt i *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868) med tittelen «Aldrig fornøiet – alltid fornøiet»

[k16](#). mit Brev] brevet til Jonas Lie 26. desember 1863

[k17](#). Alf Collett (1844–1919)

[k18](#). Marie Colban (1814–84)

[k19](#). Hin Skizze fra Charlottenburg] «En Aften i Charlottenburg» som ble trykt i *Illustreret Nyhedsblad* 17. april 1864, og igjen i *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868) med samme tittel

[k20](#). Ida Lie (1838–1905)

[k21](#). Hans Christian Andersen (1805–75)

[k22](#). Improvisator] H.C. Andersen: *Improvisatoren* (1835)

[k23](#). Charles Dickens (1812–70)

[k24](#). mine Feuilletoner] «Skizzer og Reisebilleder. I.–II.» (*Illustreret Nyhedsblad* 20. og 27. des. 1863) og «Korrespondancer og Reiseskildringer I.–IV.» (*Illustreret Nyhedsblad* 3., 10., 17. og 24. jan. 1864)

[k25](#). Ida Lie (1838–1905) og Erika Lie Nissen (1845–1903)

[k26](#). «i de lange Nætter»] Camilla Collett: *I de lange Nætter* (1863)

[k27](#). *Illustreret Nyhedsblad* 28. des. 1862, usignert

[k28](#). *Vikingen* 24. jan. 1863, signert «P.J. Olsen Kjøbmand i Porsgrund»

[k29](#). *Morgenbladet* 2. april 1863

[k30](#). Marcus Jacob Monrad (1816–97)

[k31](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 5. juni 1913.

[k32](#). et Brev] brevet til Jonas Lie 1. februar 1864

[k33](#). min Skizze fra Charlottenburg] «En Aften i Charlottenburg» (*Illustreret Nyhedsblad* 17. april 1864). Teksten ble senere trykt i *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868) med samme tittel

[k34](#). Ole Andreas Brynie (1804–82)

[k35](#). Opplysninger om brevet:

Brevet har ingen opprinnelig datering. Øverst er det senere påført med blyant og ukjent hånd: «Berlin, 1. juni 1863.». Datoen 1. juni er hentet fra brevtteksten, men årstallet 1863 er antatt og det er feil, for det er flere opplysninger i brevet som tilsier at det er fra 1864: De to korrespondanser Collett sender må være «Pensioner i Paris» og «En Maiaften i Paris» som ble trykt i *Illustreret Nyhedsblad* i løpet av sommeren 1864; «den lille Novелlette» hun ønsker høyere honorar for må være «En Aften i Charlottenburg» som ble trykt i *Illustreret Nyhedsblad* 17. april 1864; det økonomiske bidraget hun ber Lie om å sende til sønnen Alf som støtte til en sommertur nevner hun også i brev til Alf 3. juni 1864 (Brevs. 5). – Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 31. mai 1913, og igjen i *Hjemmenes Vel* 18. mai 1922.

[k36](#). to Korrespondencer] «Pensioner i Paris» (*Illustreret Nyhedsblad* 12. juni 1864) og «En Maiaften i Paris» (*Illustreret Nyhedsblad* 17. juli 1864). Tekstene ble senere trykt i *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868) med titlene «Pensioner i Paris» og «Afskedsstemning»

[k37](#). Deres Blad] *Illustreret Nyhedsblad*

[k38](#). den lille Novелlette] «En Aften i Charlottenburg» (*Illustreret Nyhedsblad* 17. april 1864). Teksten ble

senere trykt i *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868) med samme tittel

[k39](#). Marie Colban (1814–84)

[k40](#). Alf Collett (1844–1919)

[k41](#). ikke identifisert

[k42](#). *Morgenbladet* 20. april 1864

[k43](#). Ida Lie (1838–1905)

[k44](#). Erika Lie Nissen (1845–1903)

[k45](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er et konsept, og siste del er nå tapt. Hele konseptet finnes dog i avskrift i Ms.4° 3496, og siste del av brevet gjengis her etter avskriften. Det er uvisst om brevet ble renskrevet og sendt (se nedenfor). – Øverst på første side står forskjellige senere notater av Camilla Collett, etter blekkfargen å dømme skrevet i flere omganger. Tid og sted («Christiania 71») og mottakeren («Til Jonas Lie.») har samme blekkfarge, forskjellig fra notatet: «Et alt for betegnende Brev, hvis Klager efter 17 Års lige Erfaringer i Dag kan underskrives Kjøbenh. den 14^{de} Dec 88.» Flere mindre notater er ikke forsøkt transkribert. Brevet er nummerert (trolig av Collett selv) i øvre høyre hjørne på første side, «N^o 1». I øvre høyre hjørne på s. 5 står tallet 2. Nederst på s. 3/4 er noe klippet bort, og deler av bokstavene er fortsatt synlige på s. 4. I venstre marg utenfor dette står rester av «Not» (ev. for 'Note'). Teksten er sammenhengende som den er nå. – Konseptet har ingen opprinnelig datering. Det er sannsynligvis fra sommeren 1871, en stund etter at Collett fikk publisert teksten «Et Indlæg» i tidsskriftet *For Romantik og Historie*, 6. bind, Kbh. 1871. Ifølge H. Eitrem utkom dette bindet i mai 1871 (Collett 1913). Dessuten må brevet være skrevet omtrent samtidig med et brev hun skrev til sønnen Alf. Det er uten annen datering enn årstallet 1871, men antas å være fra 14. august, og der skriver hun også om sin bønn til Lie om at han skal kontakte den danske forleggeren Hegel på hennes vegne: «Sig mig om Jonas Lie er hjemme og hvornår han reiser. Han har lovet at ryste lidt i den danske Døsemikkel af en Forlægger dernede, der har behandlet mig noget vel dansk, det vil sige rent ud skammeligt.» (Brevs. 5). Det vil si at enten har hun faktisk sendt Lie et renskrevet brev basert på dette konseptet, eller også har hun bare skrevet konsept til et brev etter samtalen med ham (nevnt i begynnelsen av brevet), men unnlatt å sende det. Lie reiste til Roma i september 1871 (jf. Erik Lie: *Jonas Lies oplevelser*, Kristiania og Kbh. 1908). – Hvis det har eksistert et avsendt brev er det nå tapt.

[k46](#). Henrik Ibsen (1828–1906)

[k47](#). Bjørnstjerne Bjørnson (1832–1910)

[k48](#). «Nennt man ... Meine genannt»] nevner man de beste navn, så blir også mitt nevnt. (Sitat fra Heinrich Heines dikt «Die Heimkehr», del 13 i *Buch der Lieder* som første gang utkom i 1827 (Hamburg) og i ny utgave i 1837)

[k49](#). trolig Peter Andreas Jensen (1812–67)

[k50](#). Ivar Aasen (1813–96)

[k51](#). Martin Hammerich (1811–81)

[k52](#). en saadan Anthologi] trolig *Danske og norske læsestykker : med oplysninger om litteraturen* utgitt av M. Hammerich (Kbh. 1866)

[k53](#). Carsten Hauch (1790–1872)

[k54](#). Andreas Munch (1811–84)

[k55](#). Johanne Luise Heiberg (1812–90)

[k56](#). Frederik V. Hegel (1817–87)

[k57](#). min stakkels lille Skizze] «Et Indlæg» (*For Romantik og Historie*, bind 6, 1871)

[k58](#). Erik Bøgh (1822–99)

[k59](#). Hans Peter Holst (1811–93)

[k60](#). H.P. Holsts Tidsskrift] *For Romantik og Historie* (Kbh. 1868–90). Colletts tekst «Et Indlæg» ble trykt i bind 6, 1871

[k61](#). «Sidste Blade»] Camilla Collett: *Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser* (Kbh. 1868)

[k62](#). acqvieserer] er tilfreds med (Meyers Fremmedordbog)

[k63](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 7. juni 1913, og igjen i *Hjemmenes Vel* 18. mai 1922. Det har senere påskrifter, markeringer og rettelser med blyant, kanskje foretatt i forbindelse med avskriften 1913. Brevet er svar på brev fra Lie 12. juni 1883 (Brevs. 4; trykt i Lie 2009).

[k64](#). Bogen] Jonas Lie: *Livsslaven* (Kbh. 1883)

[k65](#). Henrik Ibsen (1828–1906)

[k66](#). Henrik Ibsens brev til Collett 17. januar 1883 (Brevs. 4; trykt i HIS 14, 169)

[k67](#). Alexander Kielland (1849–1906). Kiellands brev til Collett 26. januar 1883 (Brevs. 4)

[k68](#). Lorentz Dietrichson (1834–1911). Brevet er ikke bevart

[k69](#). Carl Fredrik Ridderstad (1807–86). Ridderstads brev til Collett 24. mars 1883 (Brevs. 4)

[k70](#). Bjørnstjerne Bjørnson (1832–1910)

[k71](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k72](#). Hans Christian Lorck (1827–95)

[k73](#). Opplysninger om brevet:

Brevet har ingen opprinnelig datering. Det har tidligere vært datert 24. november 1883. Dette er imidlertid datoen for hennes brev til Lorentz Dietrichson som siteres i redigert utdrag etter selve brevet til Lie. Tidspunktet for brevet til Lie settes derfor til november 1883. Alf Collett har på første side skrevet følgende med blyant: «Dette brev om Dietrichsons bemerkning om «forf.s feil og fortrin etc.» side 338 i min bog «En gammel Christiania Slægt» bør for D.s skyld *ikke medtages*. Han var min mor en trofast ven. <3>.3.13. A Collett.» Det er sannsynligvis en beskjed til utgiverne av serien «Utdrag av breve fra kjendte kvinder og mænd til Jonas Lie» i *Norske Intelligenssedler* 1913. Brevet ble ikke tatt med der. Camilla Colletts underskrift på brevets første side er klippet bort.

[k74](#). mine Breve til Dietrichson] Collett har skrevet av etter brev til Dietrichson 24. november 1883 (Brevs. 143)

[k75](#). Alf Collett (1844–1919)

[k76](#). Opplysninger om brevet:

Originalen er ikke kjent, men brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 5. juni 1913, og det gjengis her etter trykket. I trykket er det konsekvent brukt 'aa' for 'å' selv om Camilla Collett høyst sannsynlig brukte 'å' på dette tidspunktet. Brevet er uten datering. Ellisiv Steen har i sitt Collett-kartotek (Ms.fol. 4120) plassert det midt i januar 1884. Det stemmer sannsynligvis, for Collett hadde da hun skrev dette brevet ennå ikke skaffet seg Lies nyeste bok *Familjen paa Gilje*, som utkom november 1883 (Halvorsen 1885–1908). Det hadde hun derimot da hun skrev det neste brevet, 20. januar [1884].

[k77](#). Deres sidste Bog;] Jonas Lie: *Familjen paa Gilje. Et Interieur fra firtiaarene* (Kbh. 1883)

[k78](#). Alf Collett (1844–1919)

[k79](#). «Gjensyn»] Camilla Collett: «Et Gjensyn, en Fortælling» trykt i *Ydale. Et Vinterskrift* utgitt av P. Chr. Asbjørnsen (Christiania 1851)

[k80](#). Maurits Christopher Hansen (1794–1842)

[k81](#). Auberts Bog om Schweigaard] *Anton Martin Schweigaards Barndom og Ungdom. 1808–1835. Breve og Erindringer* utgitt av L.M.B. Aubert (Kristiania 1883)

[k82](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k83](#). Opplysninger om brevet:

Brevets datering er uten årsangivelse. Det er skrevet på med blyant: «[1884]», og det årstall stemmer for Lies *Familjen paa Gilje* kom ut november 1883 (Halvorsen 1885–1908). Collett veksler mellom bruken av 'å' og 'aa', selv om hun på dette tidspunktet stort sett har gått over til 'å'. Vekslingen skyldes sannsynligvis at størstedelen av brevet er avskrift av en anmeldelse hvor det er brukt 'aa'. Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 6. juni 1913.

[k84](#). *Berlingske Tidende*, 20. jan. 1884

[k85](#). Jonas Lie: *Familjen paa Gilje. Et Interieur fra firtiaarene* (Kbh. 1883)

[k86](#). Jonas Lie: *Livsslaven* (Kbh. 1883)

[k87](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er opprinnelig uten datering, men det er skrevet på med blyant: «[1884?]». Antatt datering er mars 1884 fordi Collett nevner et lite manuskript hun ønsker at Lie skal lese, og det kan være samme hun nevner i brevet 7. april [1884]. Trolig er det snakk om «Til Venner i Kjøbenhavn» som første gang ble trykt i *Mod Strømmen. Ny Række* (Kbh. 1885). Teksten er der datert med undertittelen «Marts 1884». Ellisiv Steen har i sitt Collett-kartotek (Ms.fol. 4120) plassert brevet i begynnelsen av april.

[k88](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k89](#). det lille Manuscript] trolig «Til Venner i Kjøbenhavn» som første gang ble trykt i *Mod Strømmen. Ny Række* (Kbh. 1885). Teksten er der datert med undertittelen «Marts 1884»

[k90](#). Malerinderne] Kitty Lange Kielland (1843–1914) og Harriet Backer (1845–1932)

[k91](#). Opplysninger om brevet:

Brevets datering er uten årsangivelse, men det er skrevet på med blyant: «[1884]». Det er sannsynligvis riktig år, for oppropet som nevnes stemmer med avisoppslaget i *Aftenposten* 2. april 1884. Øverst på første side har Lie skrevet et utydelig notat som begynner slik: «besv 8/April med et Brev <...>». Påskriften refererer trolig til Lies brev til Collett 9. april 1884 (Brevs. 119; trykt i Lie 2009).

[k92](#). Henrik Jæger (1854–95) og Frederik Bætzmann (1841–1913)

[k93](#). Opråbet] trolig «Forslag ang. Statsbidrag til en aarlig Kunstudstilling i Kristiania» trykt i *Aftenposten* 2. april 1884

[k94](#). det lille Manuscript] trolig «Til Venner i Kjøbenhavn» som første gang ble trykt i *Mod Strømmen. Ny Række* (Kbh. 1885)

[k95](#). Opplysninger om brevet:

Brevets datering er uten årsangivelse, men det er skrevet på med blyant: «[1884]». Årstallet stemmer, for det er svar på et brev fra Lie 9. april 1884 (Brevs. 119; trykt i Lie 2009).

[k96](#). den sendte Plan] trolig Bjørnsons forslag «om å lovfeste særeie og myndighet for hustruer» (Lie 2009, note 833). Jonas Lie hadde sendt avskrift av dette til Camilla Collett 9. april 1884 (Brevs. 119; trykt i Lie 2009)

[k97](#). Plebecit] feil for 'Plebiscit', som betyr folkebeslutning (ODS)

[k98](#). Erik Werenskiold (1855–1938)

[k99](#). P. Hansens «Skandinaviske Digtere i vort Århundrede] trolig *Nordiske Digtere i vort Aarhundrede : en skandinavisk Anthologi med Biographier og Portraiter af danske, norske og svenske Digtere* utgitt av

P. Hansen, 2. Utg. (Kbh. 1880)

[k100](#). Thomasine Gyllembourg (1773–1856)

[k101](#). Fredrika Bremer (1801–65)

[k102](#). Magdalene Thoresen (1819–1903)

[k103](#). Robert Collett (1842–1913)

[k104](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 10. juni 1913. Det har senere påskrifter og markeringer med grå og blå blyant, kanskje foretatt i forbindelsen med avskriften 1913.

[k105](#). Congiérge] concierge: portner (Meyers Fremmedordbog)

[k106](#). impassibleste] impassibel: ufølsom (Meyers Fremmedordbog)

[k107](#). «Sorties, il n'y a que dix minutes»] De gikk ut for bare ti minutter siden

[k108](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k109](#). Asta Lie, gift Isaachsen (1861–1921)

[k110](#). Erik Werenskiold (1855–1938)

[k111](#). Une Confession] Erik Werenskiolds maleri *En Tilståelse* (1879–81, ny utg. 1884)

[k112](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 10. juni 1913. Det har senere påskrifter med blyant, kanskje foretatt i forbindelsen med avskriften 1913. Brevet er svar på brev fra Lie 28. februar 1885 (Brevs. 4; trykt i Lie 2009).

[k113](#). de tvende Småopsatser i Nyt T.] Colletts artikler «Spildte Bestræbelser» (*Nyt Tidsskrift* 1885, s. 38–40) og «'En Malstrøm', af Jonas Lie» (*Nyt Tidsskrift* 1885, s. 78–79)

[k114](#). Johan Sebastian Welhaven (1807–73)

[k115](#). Johan Irgens Hansen (1854–95)

[k116](#). min egen Bog] *Mod Strømmen. Ny Række* (Kbh. 1885). Artikkelen om *En Malstrøm* ble opptrykt i boken helt til sist, i avsnittet «Efter Læsningen»

[k117](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k118](#). Vilhelm Bergsøe (1835–1911)

[k119](#). Clara Bergsøe (1837–1907)

[k120](#). Johan Friederich (Frederik) Bergsøe (1841–97)

[k121](#). Asta Lie, gift Isaachsen (1861–1921)

[k122](#). Elisabeth Lie, gift L'Orsa (1876–1958)

[k123](#). Opplysninger om brevet:

Brevets datering er uten årsangivelse. Det er skrevet på med blyant: «[1885.» og senere er det tilføyd «dvs. 1886». 1886 er trolig korrekt årstall, for brevet er svar på brev fra Lie 22. mars 1886 (Brevs. 4; trykt i Lie 2009). Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 24. juni 1913, der med årstallet 1885. Brevet har senere påskrifter og markeringer med blyant, kanskje foretatt i forbindelsen med avskriften 1913.

[k124](#). Henrik Ibsen (1828–1906)

[k125](#). mit lille Indlæg] Camilla Collett: «Brev til digteren Ibsen» (*Nyt Tidsskrift* 1885, s. 551–556). Ibsens brev til Collett er ikke kjent

[k126](#). Leonora Christina (1621–98)

[k127](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k128](#). Camilla Collett: *Mod Strømmen. Ny Række* (Kbh. 1885)

[k129](#). det i Tilskueren] Camilla Collett: «Brev til Fru Laura Kieler» (*Tilskueren*, mars 1886)

[k130](#). Særtryk af «Kvinden og Samfundet»] Camilla Collett: «Breve d'outre tombe» (*Kvinden og Samfundet*, 1886, 2. årgang, nr. 3)

[k131](#). Det står trolig 'Neergaards': Niels Thomasius Neergaard (1854–1936)

[k132](#). [Neergaards] Tidsskrift] *Tilskueren* som Neergaard grunnla i 1884

[k133](#). Opplysninger om brevet:

Brevet er opprinnelig uten eksakt datering, bare «2^{den} Paaskedag». Det er skrevet på med blyant: «[1886] 26 apr.» og denne dateringen er trolig korrekt. Årstallet 1886 stemmer for hun nevner i brevet «Mine sidste Småartikler, Aftryk af Brevene ...» Det må være disse artiklene hun sikter til: «Brev til Digteren Ibsen» trykt i *Nyt Tidsskrift* 1885 og «Brev til Fru Laura Kieler» trykt i *Tilskueren* mars 1886. Påskedag i 1886 var 26. april. Brevet er trykt i *Norske Intelligenssedler* 6. juni 1913, og igjen i *Hjemmenes Vel* 18. mai 1922. Brevet har senere påskrifter, rettelser og markeringer med blyant, kanskje foretatt i forbindelsen med avskriften 1913.

[k134](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k135](#). Mine sidste Småartikler, Aftryk af Brevene] Colletts «Brev til Digteren Ibsen» (*Nyt Tidsskrift* 1885) og «Brev til Fru Laura Kieler» (*Tilskueren*, mars 1886), jf. brev til Lie 3. april 1886

[k136](#). «Ikke læst det!!... Ikke læst det?!.. Ikke en – gang – læst det!»] samme sitat har Collett nevnt i brev til fetteren Fritz Thaulow 14. feb. 1829 (utgitt av Torjus Moland i «Et brev fra den unge Camilla Wergeland» i *Edda* 2015/4) og i *I de lange Nætter* (Christiania 1863, s. 86)

[k137](#). Hans Christian Lorck (1827–95)

[k138](#). haranguere] tale høytidelig (Meyers Fremmedordbog)

[k139](#). Rasmus Bjørn Anderson (1846–1936)

[k140](#). Opplysninger om brevet:

Originalen er ikke kjent, men det er trykt i *Norske Intelligenssedler* 24. juni 1913 og det gjengis her etter trykket. I trykket er det konsekvent brukt 'aa' for 'å' selv om Camilla Collett høyst sannsynlig brukte 'å' på dette tidspunktet. Festdagene som omtales er Jonas Lies 60 årsdag 6. november 1893 og Camilla Colletts 80 årsdag 23. januar 1893. Lie hadde sendt lykkønskingsbrev til Collett 19. januar 1893 (Brevs. 4; trykt i Lie 2009).

[k141](#). Thomasine Lie (1833–1907)

[k142](#). Alf Collett (1844–1919)

[k143](#). Alfs Mindeskrift] *Beretning om Festen for Camilla Collett den 23^{de} Januar 1893* utgitt av Alf Collett (Christiania 1893)

[k144](#). Sophie Adlersparre, født Leijonhufvud (1823–95)

[k145](#). Skrift] Esselde (pseudonym for Sophie Adlersparre): *Camilla Collett* (Stockholm 1893)

Camilla Colletts *Brev til Jonas Lie* er lastet ned gratis fra bokselskap.no